

49305

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ

**TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİNDE
DEONTOLOJİ, ÜLKEMİZDE VE DÜNYADA
BUGÜNKÜ DURUM**

Veteriner Hekim Ayşe MENTEŞ
DOKTORA TEZİ

VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİ VE DEONTOLOJİ
ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ferruh DİNÇER

49305

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA BAKANLIĞI
DOKÜMAN YAYINLAMA MERKEZİ

1996 - ANKARA

İÇİNDEKİLER

EKLER LİSTESİ	I
ÖNSÖZ.....	II

I. BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1. DEONTOLOJİ-ETİK TANIMI	2
MATERYAL VE METOT	7

II. BÖLÜM

1. VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİNDE DEONTOLOJİ.....	9
2. VETERİNER HEKİMLİĞİ OKULLARININ AÇILIŞI	19
3. EĞİTİM KURUMLARI VE MESLEKİ KURULUŞLAR DIŞINDAKİ ETKİNLER.....	27

III. BÖLÜM

1. TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER	31
2. CUMHURİYET DÖNEMİ	36
2.1. Örgütlenme	36
2.2. Eğitim Öğretim	43

IV. BÖLÜM

1. TARTIŞMA VE SONUÇ	47
ÖZET	59
SUMMARY	60
KAYNAKLAR.....	61
EKLER.....	70
ÖZGEÇMİŞ	88

EKLER LİSTESİ

- EK-1 Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği
- EK-2 Dünya Veteriner Hekimleri Birliği "Meslekî Etik Yasası"
- EK-3 E.Thierry'nin 1876 tarihli "Veteriner Hekimliğinde Deontoloji, Veteriner Hekimin Görev ve Hakları" Adlı Kitabı'nın Kapağı ve İçindekiler
- EK-4 25. Dünya Veteriner Hekimleri Kongresi Program Örneği
- EK-5 Japonya Veteriner Hekimleri Andı
- EK-6 Dünya Veteriner Hekimleri Birliği Genel Sekreterinin 8 Ağustos 1996 Tarihli Mektubu
- EK-7 Dünya Hayvanları Koruma Derneği'nin 14 Şubat 1995 Tarihli Mektubu
- EK-8 Periyodik Taramalarında Saptanan Başlıca Makalelerin Bibliyografik Künyeleri
- EK-9 Türkiye'de Veteriner Hekim Andı
- EK-10 Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Etik Kurul Yönergesi

ÖNSÖZ

Türkiye'de, sağlık bilimlerinin eğitim programlarında meslek tarihi ile deontoloji konuları birlikte ele alınmıştır. Deontoloji, meslekî uygulamaların her aşamasında gözönünde bulundurulması gereken yasal ve ahlâkî yaptırımlar ile görgü kurallarından oluşmaktadır.

Öğrencilik yıllarımda veteriner hekimliği tarihi ve deontoloji konularına artan ilgim, meslek yaşamımı bu alanda sürdürmeme neden olmuştur. Güncelliğine ve hemen tüm meslekî uygulamalardaki önemine karşın, deontoloji konusunda yeteri kadar araştırma ve yayın yapılmadığı noktasından hareketle, Türkiye'de veteriner hekimliği tarihinde deontoloji konusunda bir tez hazırlamanın yararlı olacağı düşünümüştür.

Bana bu konuda araştırma yapma olanağı veren Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Başkanı değerli hocam, Prof.Dr.Ferruh Dinçer'e şükranlarımı sunarım. Çalışmalarım sırasında Fransızca kaynaklardan yararlanmamda katkılarını esirgemeyen Prof.Dr.Doğan Aslanbey ve Veteriner Hekim Banu Demirci'ye; Almanca kaynaklardan yararlanmamı sağlayan Doç.Dr.Selim Aslan'a teşekkürü bir borç bilirim. Çalışma süresince gösterdikleri ilgi ve destekten dolayı Anabilim Dalımızın kıymetli elemanlarına, her kademedeki yardımlarını gördüğüm değerli meslektaşlarıma ve sevgili aileme içtenlikle teşekkür ederim.

Bu araştırmanın veteriner hekimliğine katkı yapıcı nitelikte görülebilmesi ve ileride gerçekleştirilecek çalışmalara ışık tutabilmesi en büyük mutluluğum olacaktır.

Ankara, Aralık 1995

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Hayvanların tedavi edilmeye başlanması ile birlikte doğal olarak, deontolojik konular da gündeme gelmiş; “*veteriner hekimliği mesleği*” ve “*veteriner hekim*” tanımlamalarıyla birlikte konunun önemi daha da artmıştır . Gerek hayvan sahiplerinin duygu ve davranışları, gerekse verilen hizmet ve karşılığında sağlanan kazanç bağlamında, maddî ilişkiler, sorumluluk, yükümlülük ve davranış biçimleri meslekî deontoloji-etik kavramlarının ve konularının önemle ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Tıp dalında, 1980'li yıllarda sıklıkla gündeme geldiği ileri sürülen (67) deontoloji ve etik konularında, son yıllarda veteriner hekimliğinde de önemli aşamalar (44, 45, 48, 125) kaydedilmiştir.

Veteriner hekimliği tarihi konusunda bugüne kadar yazılmış olan kitaplarda deontoloji-etik konusunda çok az bilgi verildiği, bu alanda herhangi bir araştırmanın yapılmadığı saptanmıştır. Türkiye’de, son yıllarda ev hayvanlarına duyulan ilginin artması, kamu sektöründe iş olanaklarının azalması ve veteriner hekimliği fakültelerinin ve mezun sayılarının artması nedeniyle, 6343 sayılı kanunun verdiği haktan yararlanarak özel iş yerlerinin açılması yaygınlaşmıştır (16). Veteriner hekimliğin ekonomik ve sosyal yaşamdaki etkisi gözönüne alınacak olursa, deontoloji-etik konusundaki mevcut durumu saptamak geleceğe de ışık tutacaktır. Bu çalışma ile, Türkiye’de 154 yılını doldurmuş bulunan veteriner hekimliğinin deontoloji-etik alanındaki gelişmelerini derleyip toparlamak, bunları gün ışığına çıkarmak ve uluslararası alandaki örnekleri ile karşılaştırarak bir değerlendirme yapmak; böylece giderek önem kazanan deontoloji-etik konusunda gerçekleştirilebilecek olan çalışma ve düzenlemelere katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Bu alandaki gelişmeleri saptayabilmek ve değerlendirebilmek amacıyla, öncelikle deontoloji ve etik terimlerinin tanımını yapmak yararlı olacaktır.

1- DEONTOLOJİ-ETİK TANIMI

Çalışmanın başlığında yalnızca "deontoloji" sözcüğü kullanılmış ise de, çoğu kaynakta "deontoloji" ve "etik" terimlerinin birbirinin yerine, kimi kez de bir arada kullanıldığı görülmektedir. Bu iki terim için başlıca sözlüklerde aşağıdaki karşılıklar saptanmıştır.

Webster's'e* göre, "deontoloji", Grekçe'de "gereklilik, zorunluluk" anlamına gelen "deon, deontos"tan köken almış olup, "görev ya da moral zorunluluklar teorisi veya bilimi; görev etiği"dir. "Etik" terimi "moral görev bilimi; moral ilkeler ya da uygulamalar" anlamlarını taşır.

Larousse Tıp Sözlüğünde** deontolojinin Grekçe "deon (ödev) ve logos (bilim)" sözcüklerinden oluştuğu belirtilerek, "hekimin hastalarına, meslektaşlarına ve topluma karşı davranış kuralları" olduğu ifade edilmiştir.

Encyclopaedia Britanica'da*** "deontoloji"nin "ilk kez Jeremy Bentham tarafından yazılan bir kitabın başlığında kullanıldığı ve bu tarihten itibaren de iyi, doğru gibi kavramlar yerine, görev fikrine ağırlık veren bir etik sisteminin adı olarak kabul edildiği"; "etik"nin Grekçe "ethos (karakter)" sözcüğünden köken aldığı ve "iyi, kötü, doğru, yanlış ve yapılması gereken gibi değer yargılarının doğasının sistematik araştırması" olduğu belirtilmiştir.

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğünde**** "deontoloji"nin, Yunanca "deon (yapılması gereken şey) ve logos (konu)" sözcüklerinden oluştuğu ve "ödev bilgisi" anlamında olduğu ; "etik"nin Fransızca "ethique"den geldiği ve "töre bilimi, ahlâk bilimi" ve "ahlâkî, ahlâkla ilgili" anlamlarını taşıdığı ifade edilmiştir.

* Webster's New International Dictionary of the English Language, Second Edition, G&Merriam Company, Springfield, , pp. 700,877, 1953.

** Nouveau Larousse Médical, Librairie Larousse, Paris, p. 301, 1952.

*** Encyclopaedia Britanica, Encyclopaedia Britanica Inc, Vol. 7-8, pp. 264, 757, Chicago, 1970.

**** Türkçe Sözlük, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Cilt I, Yeni Baskı, Ankara, s. 358, 474, 1988.

Türk Ansiklopedisi'nde* "*deontoloji*"nin Yunanca "deon (tutma) ve logos (dil)" sözcüklerinden köken aldığı ve tıpta "ödev ve ahlâk bilgisi" anlamında kullanıldığı ifade edilmiştir. "*Etik*" terimi için de "ahlâk" maddesine bakılması önerilmiş; ve bu maddede "*ahlâk*"^{**} karşılığı olarak "insanların birbirine karşı manevî davranışları, bu davranışların ilkeleri ve kuramı" tanımlaması yapılmıştır.

Çeşitli yazarlara (62, 68, 87, 92) göre, "*deontoloji*" terimi felsefenin bir dalı olan Etik'in kapsamında görülmektedir. Bu nedenle etik terimi üzerinde de durmak gerekir.

Yunanca "*ethos*" (töre, gelenek) sözcüğünden türetilen etiğin genelde kabul görmüş tek bir tanımı yoktur. Örneğin, Bentham (26) tarafından genel anlamda, "olası en büyük miktarda mutluluk üretmek için insanların eylemlerini yönlendirme sanatıdır" şeklinde tanımlanmıştır. Frankena (62) ise etiğin "ahlâk felsefesi ya da ahlâksallık, ahlâkî problemler ve ahlâk yargıları üzerine felsefi düşünceler" olduğunu belirtmektedir. Pojman'a (92) göre "eylemlerin değerlendirilmesine ilişkin yol gösterici kurallarıdır. Singer (103) ise "nasıl davranmamız gerektiğini temellendiren bir çalışma" olarak tanımlamıştır.

Göksel'e (65) göre genel anlamıyla "ahlâk felsefesi" olarak tanımlanan etik, evrensel değer sorunlarının ele alındığı aksiyoloji (*axios*: Yunanca "değerli") ve yükümlülükler bilgisi (*deontoloji*) alanlarını da kapsayan bir felsefe dalı olup, eski çağlardan beri felsefe sistemlerinin değerler ile ilgili bölümlerine bu isim verilmiştir. Başka bir ifade (66) ile etik, "*nazarî ahlâk*" veya "*ahlâk kuramı*" anlamına gelir ve normatif bilgileri aktarmaktan çok, normların kaynağını araştırır ve onları temellendirmeye çalışır.

Örs'e (88,89) göre felsefe etkinliğinin evrimi içinde "değerler felsefesi" karşılığında kullanılagelmiş olan etik, insan eylemlerini ele alan "normatif" ya da kural koyucu, bizim açımızdan olması gerekeni, isteneni inceleyen bir alandır.

* Türk Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, Cilt XIII, Ankara, s. 78, 1966.

** İnönü Ansiklopedisi (Türk Ansiklopedisi), Milli Eğitim Basımevi, Cilt I, Ankara, S. 237, 1946.

Frankena (62) ve Singer (103) etiği, *normatif etik* ve *meta-etik* olmak üzere ikiye ayırırlarken, Pojman (92) bu ayrımı *deskriptif* (tanımlayıcı) ve *normatif* olarak yapmaktadır. Frankena'ya (62) göre normatif etik "ahlâksal olarak doğru, yanlış veya gerekli olana ilişkin yargılar ile; iyi, kötü veya sorumlu olana ilişkin yargıların oluşturduğu genel değer yargıları ve kabul edilmiş zorunluluk ilkelerini kapsar; meta-etik ise tamamiyle felsefî analize dayanır ve hiçbir ahlâkî ilke, amaç ya da eylem önermez.

Pojman (92), antropoloji ve sosyoloji gibi "tanımlayıcı" bilimlerin toplumların ve insanların etik inaçlarını ve eylemlerini incelediklerini ve bunların kùltürlere göre değiştiiğini ifade etmiş ve normatif etiği "olması gereken ideal davranışlara göre ilkeler belirlemek" şeklinde tanımlamış; yirminci yüzyılda etiğin ana konusu haline gelen "değer" kavramı ve etik terimlerin anlamları hakkında yapılan çalışmaları meta-etik olarak belirlemiştir.

Kimi yazarlar (62, 66, 92,) etik teriminin "belli bir toplumun normları ya da ahlâkî kuralları" anlamına gelen "*morality*" yerine de kullanıldığını ifade etmişlerdir.

Genel anlamda "yapılması gereken şeyler" (88) olarak tanımlanan deontoloji terimi, Göksel'e (66) göre ilk kez İngiliz filozofu Jeremy Bentham' ın ölümünden iki yıl sonra, 1834'de yayımlanan "*Deontoloji ya da Ahlâklılık Bilimi*" kitabının adında kullanılmıştır. Bentham'ın "etiğin yararçı bir sistemini" ifade etmek amacıyla kullandığı terim, daha sonraları "görev" fikrine ağırlık veren bir etik sisteminin adı olarak kabul edilmiştir (13, 30, 87, 88).

Hekimlerin görev ve sorumluluklarından sözeden daha eski kaynakların varlığı ifade edilmekle birlikte, tıbbi deontolojinin Hipokrat (M.Ö. 460-377) ile başladığı kabul edilmektedir (24, 66, 113). "Meslekî görevler bilgisi; meslekî davranış ya da meslek ahlâkı" anlamında kullanılan (24, 66, 89, 113) bu terim, tıbbî deontoloji adı altında "hekimin meslekî etkinlikleri sırasında uymak zorunda

olduğu yasal ve ahlâkî yükümlülükleri ve hastalarına, meslektaşlarına karşı ödevlerini içeren normatif bilgileri” ifade etmektedir (24, 66).

Göksel’e (68) göre, “mevzuat” kapsamındaki görev ve sorumluluklar; yazılı olmayan yasalar (*gayrimetküp kanunlar*) olarak bilinen ve yaptırım gücünü kamu vicdanından alan değer sistemleri ve kesin bir bağlayıcılık taşımadığı halde, insan ilişkilerinde dikkate alınması gereken “görgü kuralları” (*etikef*), tıbbi deontoloji kapsamına giren normatif bilgileri oluşturmaktadır.

Gerek Tıbbî Deontoloji Nizamnamesi’nde , gerekse Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği’nde (EK-1.) *deontoloji* teriminin tanımı ayrı bir başlık altında yapılmamış; ancak Tıbbî Deontoloji Nizamnamesi’ nin 1. maddesinde “*Tabib ve diş tabiblerinin,deontoloji bakımından riayetle mükellef oldukları kaide ve esaslar bu nizamnamede gösterilmiştir* ” ve Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği’nin (EK-1.) “Amaç” başlığı altındaki 1. maddesinde “..... *deontolojik-etik konularında veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını belirtmek ve düzenlemektir*” şeklinde ifade edilmiştir.

Türkiye’de ve yurtdışında yayımlanmış başlıca veteriner hekimliği tarihi kitaplarında (25, 31, 55, 77, 104, 108, 121) “deontoloji” teriminin tanımı yapılmamıştır.

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanlığına 27.08.1982 tarih ve 225/82 sayı ile verilen raporda** veteriner hekimliği deontolojisi aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

“Ahlâk ve moral prensiplerine dayanan Deontoloji, yapılması gereken ödevleri konu alan bir bilim dalıdır. Veteriner hekimlerin birbirine, hasta sahiplerine, diğer meslek sahiplerine ve devlete karşı görev ve sorumluluklarını, davranışlarını inceleyen Deontoloji, veteriner hekimin milletine ve insanlığa yararlı olabilme yollarını öğretmektedir.”

* Resmî Gazete Sayı : 10436

** F.Dinçer, 27.8.1982 tarih ve 225/82 sayılı gerekçeli rapor.

Veteriner hekimliği uygulamalarına ilişkin olarak yürürlükte bulunan 6343 Sayılı Kanunda* "deontoloji" ayrı bir başlık altında tanımlanmamış; kanunun 5.maddesinde "veteriner hekimlerin vazife ve salâhiyetleri" bildirilmiş ve 14. maddede** "meslekî deontoloji" deyimi geçmiştir.

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'nin (World Veterinary Association-WVA) "Meslekî Etik Yasasında" da (EK-2.) deontoloji ve etik terimlerinin tanımı yapılmamış; "Genel İlkeler" başlığı altındaki 3. maddede "Bu yasa, veteriner hekimlerin görev, hak ve davranışlarının rehberi olacak; var olan etik standartları birleştirecek; dünyadaki bütün veteriner hekimlere temel ilkeler sunacak ve topluma sunulan hizmetlerin garantisidir" şeklinde ifade edilmiştir.

MATERYAL ve METOT

Araştırmanın materyalini Türkiye’de ve yurt dışında veteriner hekimliği tarihi alanında yayımlanmış olan kitaplar ile periyodiklerde konu ile ilgili olarak saptanan makale ve haberler; uluslararası veteriner hekimliği kuruluşları tarafından kabul edilen ve uygulanan kararlar, Dünya Veteriner Hekimleri Birliği’nin (World Veterinary Association - WVA) Temmuz 1992 tarihli üye listesinde adresleri bulunan 82 ülkeye gönderilen 18 Mart 1993 tarihli yazıya gelen yanıtlar ve konu ile ilgili belgeler oluşturmuştur. Türkiye’de 1842 - 1996 yılları arasında veteriner hekimliği eğitime ilişkin ders programları ile, veteriner hekimliği hizmetlerine ve uygulamalarına ilişkin tüm mevzuat taranmış ve bunlarda deontoloji - etik konuları saptanmıştır.

Sağlanan tüm materyal, konularına ve araştırmanın amacına uygun olarak sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir.

Araştırmanın tarihsel niteliği gözönünde tutularak konu, retrospektif yöntemle, kronolojik olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünü oluşturan giriş kısmında yerli ve yabancı kaynaklardan yararlanılarak “deontoloji” ve bu terimle yakından ilgisi olan “etik” terimi dil ve anlam bilgisi yönünden ele alınmıştır.

İkinci bölümde, veteriner hekimliği tarihinde deontolojik-etik konular incelenmiş; ilk veteriner okulunun 1762’de açılmasından sonra eğitim-öğretim ve meslekî uygulamalarda görülen deontolojik-etik gelişmeler ve uluslararası kurum ve kuruluşların konu ile ilgili etkinlikleri değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde, Türklerin tarih boyunca hayvanlara gösterdikleri ilgi ve sevgi örneklerle belirtilmiş; 1842’de ilk veteriner okulunun açılmasından sonra günümüze kadar geçen süre içinde eğitim-öğretim ve uygulama alanlarında deontoloji-etik konusundaki gelişmeler ele alınmıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünü oluşturan Tartışma ve Sonuç kısmında ise Türkiye’de ve diğer ölkelerde deontolojik - etik konular karşılaştırılarak değerlendirilmiş, tartışılmış ve sonuç belirlenmiştir.

II.BÖLÜM

1- VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİNDE DEONTOLOJİ

Türkiye’de veteriner hekimliği tarihinde deontoloji konusunu belirlemek ve diğer ülkelerle bir karşılaştırma yapabilmek için veteriner hekimliğin, dünyada ve Türkiye’deki gelişimini bu açıdan özetlemek gereklidir.

Veteriner hekimliği, özellikle evcil hayvanların yaralarını tedavi eden, hastalıklarını iyileştiren ve koruyucu önlemler alan bir bilim ve sanat dalı olarak gelişmiştir (109).

Veteriner hekimliği uygulamaları uygarlığın kendisi kadar eskidir (107,108). Durant'a (50) göre, hayvanların evciltilmesi uygarlığın temelini oluşturan başlıca olaylardan biridir. Smithcors (108) ve Schwabe (96) de evciltmeyi veteriner hekimliğin başlangıcı olarak kabul etmektedirler. Smithcors'a (108) göre, insan ve hayvan hekimliğinde ilk uygulamalar içgüdüsel olarak yapılmıştır. İnsanlar hayvanları gıda, giysi, taşıma ve diğer amaçlarla kullanmaya başladıkları andan itibaren, hayvanların hastalıkları ve ölümleri insanların da gıdasız kalmalarına, mutsuzluklarına, hastalanmalarına ve ölümlerine yol açmıştır (79). Kendi gönenci için çevresini gözlemlemeye ve araştırma yapmaya başlayan insanlar, hayvanlar hakkında da büyük bir bilgi birikimine sahip olmuşlardır. Bu birikimi hayvan hastalıkları konusunda kullanan bireyler veteriner hekimlerin öncüleri olarak kabul edilmektedirler (105,108).

Veteriner hekimlerin prototipleri olarak görülen bu insanların, gerek kendi aralarında, gerekse hayvan sahipleri ile ilişkilerinde deontoloji ve etik konularının ilk örneklerini verdikleri saptanabilmektedir. Mağara duvarlarında yazılı dönem öncesine ait resim ve kabartmalarda hayvanların tedavilerine ilişkin tasvirlerle karşılaşmıştır (49, 63, 96, 108). Örneğin, Mısır'da Memphis mabedinde bulunan kabartmalarda, kaz, sığır ve keçiler insanlar tarafından beslenirken gösterilmiştir (104). Açıklayıcı yazılar bulunmadığından bazı tarihçiler (63, 104) bunları tedavi

resimleri olarak kabul etmektedirler. Yine bu kabartmalarda, operasyondan önce sığırların yatırılışları ve doğum sırasında ineklere yardım gibi konular da vardır (49, 63). Smithcors'a (108) göre, bunlar M.Ö.3000 yıllarında Memphis mabedinde veteriner hekimliği eğitimi yapıldığını göstermektedir.

Yazılı dönemlerde ise, hayvan tedavi sanatının kurallara bağlandığı ve uygulamaların yetki, yükümlülük ve sorumluluk çerçevesinde yaptırımlar getirdiği izlenebilmektedir. Smithcors'a (108) göre Hammurabi Kanunlarının 224 ve 225. maddeleri bu çerçevede dikkati çekmektedir. Sümer, Babil ve Asur Kanunlarının asıllarını Türkçe'ye çeviren Tosun ve Yalvaç'dan (120) alınan bu maddeler aşağıda gösterilmiştir:

Madde 224 : Eğer, bir öküzün veya eşeğin hekimi ağır yaralı bir öküz veya eşeğin (neşterle) üzerinde çalışırsa ve onu kurtarırsa öküzün veya eşeğin sahibi şekel*'in 1/6 kadar gümüşü hekime el emeği olarak verecektir.

Madde 225 : Eğer, ağır yaralı bir öküz veya eşeğin (neşterle) üzerinde çalışır ve ölümüne sebep olursa (hayvanın) fiyatının 1/4 kadarını öküz veya eşeğin sahibine ödeyecektir.

Kimlik, yetki ve sorumluluk çerçevesinde, birçok kaynakta deontolojik gelişmelere ışık tutan bilgiler saptanmıştır. Hastalıkların "kötü ruhlar" tarafından oluşturulduğu fikri, tedavi ve korunmada dinî törenlere başvurulmasına ve tıbbî uygulamaların din adamları tarafından yapılmasına neden olmuştur (96, 108). Bilinen en eski sağaltıcı olan *Urlugaledinna* (M.Ö.2200), biri Lagash kent-devletinin meralarının koruyucusu olan, diğeri ineklerin yavrulamasına yardım eden iki tanrıya bağlı bir rahiptir (96). İlk uygarlıklardan Mezopotamya'da da üç tür rahip-hekimin bulunduğu belirtilmektedir (96, 100) :

1. Baru : Kurban edilen hayvanların iç organlarına bakarak toplumun geleceği hakkında kehanette bulunanlar.
2. Ashipu : İnsan ve hayvanlarda hastalığa neden olan kötü ruhları dua okuyarak uzaklaştıranlar.

3. Asu (Azu) : İnsan ve hayvanları operasyon yoluyla ve bitkisel ilaçlarla tedavi edenler.

Leclaince'a (77) göre, Sümerliler hayvan hekimlerine "*mounai-su*" demişlerdir. Smithcors (106, 108) ise, hayvan hekimlerinin "*eşek doktoru, öküz doktoru*" adlarıyla ifade edildiğini belirtmektedir. Mettler (81) hekimin "*asu*" adını aldığını ve sağlık tanrısı "*Ea*"ya bağlı bir rahip olduğunu ifade ederek; hekim, veteriner hekim ve cerrah arasında kesin ayrım yapıldığına işaret etmiş; ancak, veteriner hekime verilen isme değinmemiştir. Tosun ve Yalvaç (120) tarafından, "*asu*" sözcüğü "hekim" olarak çevirilmiş; hayvan hekimi için de "*eşek doktoru, öküz doktoru*" deyimleri kullanılmıştır.

Hammurabi'den önce çıkarılan Eshuna Yasasında (M.Ö.2300) kuduz hastalığına karşı etkili önlemler alındığı; kuduz köpeğin sahibinin önce uyarıldığı, buna rağmen hayvan ısırarak birini öldürürse, sahibinin 2/3 "*mina*" (412g. gümüş), eğer ölen köle ise 15 "*sekef*" (752g. gümüş) ödemekle cezalandırıldığı belirtilmektedir (55, 76, 120).

Kahun Papirüsü (M.Ö.1900) eski Mısır'da veteriner hekimliği uygulamaları olduğunu göstermektedir (95,101, 105, 108,). Sigerist (101) çobanlardan bazılarının sığır hastalıklarını tedavide diğerlerinden daha fazla ustalaştığını ve rahip-büyücülerin de kutsal hayvanların bakımı ile ilgilendiklerini belirtmektedir. Smith (104) de sığır sürülerinin önemine dikkat çekerek, hayvan hastalıklarının tedavisi ile ilgili daha çok belgenin ortaya çıkmamasını şaşkıncu bulmaktadır. Yazar'a (104) göre Wilkinson, Mısır'da hayvan hastalıklarının büyük bir ustalıkla tedavi edildiğine, ancak bu işi yapan çobanların köylülerden daha hâkir görülen bir sınıf olduğuna değinmiştir. Smithcors (108) ise, veteriner hekimliği uygulamalarında uzmanlaşmanın olduğunu; "*kanatlı hayvanlar doktoru*" adını alan bir grubun bulunduğunu, sürü hayvanlarında tedavinin çobanlar tarafından yapıldığını, ancak bunların küçümsenen bir grup olarak kabul edildiğini bildirmiştir.

Kaynaklara göre (76, 77, 105, 108, 109) bilinen ilk veteriner hekimliği sistemi eski Hindistan'da oluşturulmuştur. Smithcors (108), Vedaların (M.Ö.1800-1200) Brahma tarafından tüm dünya için etik bir rehber olarak hazırlandığını ve bazılarının insan ve hayvanların tedavisi ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Karasszon (76) Vedalardan dördünün M.Ö.4500-2500 yılları arasında yazıldığını; Vedalar döneminde tedavi sanatının rahipler tarafından yapıldığını ve tıbbın Brahma (M.Ö.800-M.S.1500) döneminde dinin etkisinden kurtulduğunu belirtmektedir. Fillerle ilgili Veda yazarına "*Palakapya*", atlarla ilgili Veda yazarına da "*Salihotra*" adının verilmesi eski Hindistan'daki uzmanlaşmanın kanıtı olarak kabul edilmektedir. Daha sonraki dönemlerde Hindistan'da veteriner hekimler için genel olarak "*Salihotriya*" deyimini kullanıldığı, günümüzde ise "*Salutri*" denildiği bilinmektedir (108).

Fil, at, sığır, kuş, balık gibi türlerin tedavi edildiği ilk hayvan hastaneleri Hindistan'da Kral Asoka (M.Ö.250) zamanında açılmıştır. Asoka, İmparatorluğun her bölgesinde insanlar ve hayvanlar için ayrı hastaneler kurulmasını ve gerekli olan tıbbî bitkilerin dikilmesini emretmiştir. Daha önceki dönemlerde uygulanan hayvan kurban edilmesi geleneği ile suçluların ve hayvan avcılarının tedavi edilmesi yasaklanmıştır. Hayvanları ölümlerine neden olacak şekilde yaralayanlara, ilk olarak M.Ö. 4. yüzyılda idam cezası verilmiştir (49, 76, 107,108).

Eski İnan'da da tıp, rahip-hekimlerce uygulanmış ve görevleri ayrıntılı şekilde belirlenmiştir. Hekim adayının önce şeytana inananlardan üç kişiye operasyon yaparak başarılı olduğunu kanıtlanması istenmiştir. Deneme sonunda başarısız olanlar hekimlikten menedilmiş; buna rağmen tıbbî müdahalede bulunanların, hasta öldüğü takdirde cinayet suçu işledikleri kabul edilmiştir (101, 108).

İnan'da M.Ö.6. yüzyıldan itibaren benimsenen "Zerdüşť" dinine göre, *Ahura-Mazda* mutluluk tanrısı ve ateşin efendisi; *Ahraman* da şeytan ve karanlıkların ruhudur (76, 101, 108). Hastalıkların Ahraman tarafından gönderildiğine ve sayılarının tam olarak 99.999 olduğuna inanılmıştır (76, 101).

Kutsal kitap "*Zend-Avesta*"da tedavi ücretleri, insanların ekonomik durumlarına ve hayvanların değerlerine göre saptanmıştır. Hasta hayvanın sahibi tedaviyi yapan hekime, büyük ve değerli hayvanlar için orta değerde bir hayvanın fiyatını; orta değerde bir sığır için daha değersiz bir hayvanın fiyatını; bir köpek için listede kendisinden sonra gelen hayvanın fiyatını ve koyun için etli bir yemek fiyatını ödemek zorundadır (55, 78,101, 108).

Eski İran'da bütün hayvanlar yasalarla koruma altına alınmış, kötü ruhları havlamasıyla korkuttuğu ve ölümlere rehberlik ettiği düşünülen köpek ise kutsal olarak kabul edilmiştir (76, 78). Köpek tarafından ısırılarak öldürülen bir insanın ruhunun bedenini korku içinde terkettiğine ve öbür dünyada diğer ruhlar tarafından yalnız bırakıldığına inanılmıştır (76, 108). Köpek öldürenler kamçılanarak cezalandırılmış ve sonraki dokuz nesilleri lanetlenmiştir (78). İnsan öldürenlere doksan kamçı vurulduğu halde, bir çoban köpeğini zehirleyenler ikiyüz kamçı ile cezalandırılmışlardır (55,78).

Smithcors'a (107,108) göre eski Yunanistan'da iklim ve coğrafî konum nedeniyle salgın hayvan hastalıklarının görülmemesi veteriner hekimliğin insan hekimliğine oranla ikinci planda kalmasına neden olmuştur. Sigerist (101) de eski Yunanistan'ın tamamen sağlıklı bir ülke olduğunu ifade etmektedir. Yunan mitolojisine göre tanrılar ve tanrıçalar gerektiğinde hayvan formunda dünyaya inmekte ve şekline büründüğü hayvan türünü salgın hastalıklardan korumaktadır (76). Sağlıkla ilgili başka tanrılar da olmasına karşın avcılık, müzik ve tıp sanatında usta olan *Centaur Chiron* tarafından eğitilen *Aesculapius* diğerlerinden üstün tutulmuş ve Hipokrat andında da adı birinci sırada anılmıştır. Köpek, keçi ve baykuş *Aesculapius* tarafından kutsal kabul edilmişlerdir (76). Dinsel tıp, "*Asclepiads*" adı verilen rahipler tarafından uygulanmış ve tıbbın sembolü olarak kabul edilen "*yılan*" *Aesculapius*'un âsasına sarılmış şekilde gösterilmiştir (55, 76, 108).

Kaynaklara göre (81, 101, 104, 108), Hipokrat (M.Ö.460-377) tedavi sanatını dinin etkisinden kurtararak, lâik hekimliği başlatmış; etik standartlara; dikkatli gözlemlere; hastalıkla ilgili bilgilerin doğru olarak kayda geçirilmesine ve rasyonel tedaviye dayanan bir hekimlik sistemi oluşturmuştur.

Eski Yunanistan'da özellikle at yetiştiriciliğine çok önem verilmiş ve bu konuda kitaplar yazılmıştır (101, 104, 108). Bunların başında *Atinalı Simon* tarafından M.Ö.430 yılında yazılmış olan "*At Seçimi*" adlı kitap gelmektedir. Kitapta at eşkâli hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir (104,108). Ünlü tarihçi ve asker Xenophon'un M.Ö.380'de yazmış olduğu "*Hippiarchicus*"adlı eserinde, atın seçimi, idaresi, eğitimi, hijyeni ve ata insanî yaklaşım konularından söz edilmiştir (108). Kitabının dördüncü bölümünde hayvan barınaklarının hijyeni, atların ayak bakımı ele alınmış; atların tımarına ve ahırların havalandırılmasına değinilmiştir (104, 108). Xenophon, av köpeği yetiştirilmesi konusunda da bilgi vermiş; gebe köpeklerin ava sık çıkarılmamasını, yavrulara bir yaşına kadar süt verilmesini ve düzenli bir gıda rejimi uygulanmasını önermiştir (108).

Aristo (M.Ö.384-322), "*Historia Animalium*" adlı eserinde hayvan bakımı, hastalıkları ve fizyolojisi konularında da bilgi vermiş (76, 94, 101, 104, 108); bu bilgiler İslâm uygarlığı döneminde yazılan baytarnâmelere de aktarılmıştır (56). Singer'a (102) göre, Aristo, canlılar arasında hiyerarşik bir sıramala yaparak; bitkilerin hayvanlar, hayvanların da insanlar için var olduğunu ifade etmiş ve bu görüş Hristiyanlık dinîni hayvanların aleyhinde etkilemiştir.

Eski Roma'da ana geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olmasına karşın, yüzyıllarca hem insan, hem de hayvan hekimliğine önem verilmemiştir. (101, 108). Eski Yunan'ın etkisine kadar tedavi sanatı, rahipler, büyücüler, yaşlı kadınlar ve buna ilgi duyanlar tarafından yapılmıştır (104).

Romalıların ilk dönemlerinde katır hekimliğini ifade eden "*mulo-medicus*" sonraları tek tırnaklı veteriner hekimliği "*Veterinarius medicus*" terimine evrimleşmiştir. Latince'de "*veterinarius*" sözcüğü özellikle sığır olmak üzere

boyunduruk altında çalışan hayvanları tanımlamaktadır (106, 108). Smithcors (106), Romalıların atları ve katırları askerî amaçla; öküzleri ise yük hayvanı olarak kullandıklarını dikkate alarak, sığırlar üzerinde uygulama yapanlara zamanla "Veterinarius medicus" denmiş olabileceğini ileri sürmektedir.

Karasszon (76) ise, Romalıların büyük zaferlerden sonra ya da her beş yılda bir düzenledikleri "souvetaurilia" törenlerinde birer adet domuz, koyun ve boğanın kurban edildiğini; bu hayvanların törenden önce "souvetaurinarium" adı verilen bir yerde tutulduğunu ve bakıcılarına da "souvetaurinari" dendiğini belirterek; veteriner sözcüğünün "sus", "ovis" ve "taurus" sözcüklerinin kısaltmalarından oluşan melez bir sözcük olabileceği görüşünü taşımaktadır.

Kaynaklara (28, 104, 108) göre, Roma İmparatorluğunda ziraat yazarlarından bazıları eserlerinde veteriner hekimliği konularına da yer vermişlerdir. Bunların başında gelen Cato (M.Ö.233-148), *De Agri Cultura* adlı kitabında, sığırların beslenmeleri üzerinde durmuş; hayvanlara saf ve temiz su verilmesini önermiş; hayvanların sağlığının korunması konusunun tedaviden önemli olduğunu; sığırların dinlenmeleri amacıyla onlar için çalışma ve tatil günlerinin ayrılması gerektiğini ifade etmiştir (55, 101, 104, 108).

Asker-ziraatçi yazar Varro, *Rerum Rusticarum* adlı eserini M.Ö.36 tarihinde yazmıştır (55, 101, 104). Çiftlik hayvanlarının hastalıklarını, hekim çağırılması gerekenler ve becerikli çobanlar tarafından tedavi edilebilecekler olmak üzere ikiye ayırmıştır (104, 108). Hayvanlara iyi davranılması ve iş hayvanlarına tatil verilmesi gerektiğini belirtmiştir (108).

Columella'nın *Hayvancılık* adlı eserini M.S.55 yılında tamamladığı tahmin edilmektedir. Evcil hayvanların bakımı, beslenmesi, üretimi ve gerekli hijyenik şartlardan söz etmiş; hasta hayvanlarla sağlıklı olanların birbirlerinden ayrılmaları gerektiğini belirtmiştir (104, 108).

Smith'e (104) göre, Varro ve Columella'da "veterinarius" sözcüğünün zaman zaman geçmesine rağmen, "hayvan hastalıklarını tedavi işi" anlamında ilk kez Vegetius'un (M.S.450-500) "*Artis Veterinariae sive Mulomedicina*" adlı eserinde kullanılmıştır. Vegetius, hayvanları tedavi etmenin halk tarafından insan hekimliğine nazaran daha az onurlu ve asaletli bir iş olarak görüldüğünü ve bu nedenle sınırlı sayıda ve önemsiz kişiler tarafından yapıldığını belirtmiştir (104).

Smith'e (104) göre Vegetius, hayvanların çektiği acıyı anlatmaya çalışmış; ekonomik amaçlı tedaviler yanında, yaşamları süresince tedavi görme haklarının bulunduğunu savunmuştur.

Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılışından sonra, Bizans'ta veteriner hekimliği eski Yunan etkisinde kalarak gelişme göstermiştir (76, 101, 104, 108). Bizans veteriner hekimliğine ait en güvenilir belgeler 10. yüzyılda İmparator Konstantin tarafından kitap haline getirilmiş olan *Hippiatrika*'dır. Bizans veteriner hekimleri, süvari subayları, kastrasyoncular ve hayvan hekimliği ile ilgilenen diğer kişilerin birbirlerine yazdıkları mektupların koleksiyonu olan bu eserde en çok yazısı bulunan kişi *Apsyrtus*'dur (76, 104, 108). Yazıların çoğunun M.S.4. yüzyıl ortalarına ait olduğu; ilk olarak *Apsyrtus* tarafından biraraya getirildiği ve eski Yunan Hekimi *Aesculapius*'a ithaf edildiği belirtilmektedir. Özellikle *Apsyrtus* ve onu izleyenler hastalıkların tanısında otopsi yapılmasını önermişlerdir (108).

Kaynaklara (28, 52, 76, 77, 104, 108) göre veteriner hekimliği 5. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar batıl inançlarla dolu bir dönem geçirmiş; hekimlik kilisenin kontrolünde kalmış; bu çağlarda mucizelerle hayvanları tedavi ettikleri iddia edilen 30'dan fazla aziz hakkında belgeler bulunmuştur.

Batı'nın karanlık çağı yaşadığı bu yıllarda bilim ihmale uğrarken, Yakındoğu'da önem kazanmaya başlamıştır. Emeviler döneminde bilim ve felsefe alanında bazı canlanmalar görülmüş; Abbasiler devrinde ise eski Yunan, Hint ve diğer toplumlara ait eserler çevrilmeye başlanmıştır (94).

Smith (104), Bizans imparatoru Konstantin'in Yunan yazarlarının eserlerini toplatmaya başlamasından 200 yıl önce, Yunanistan, Suriye, İran ve Hindistan'daki veteriner hekimliğe ilişkin çalışmaların İslâm uygarlığı çağında bilindiğini ifade etmektedir. İslâm uygarlığı çağında hayvan yetiştiriciliği ve hastalıkları konusunda yazılan baytarnameler üzerinde yapılan araştırmalar (34, 51, 52, 53, 56) Smith'i doğrulamaktadır. Orijinal nitelikteki baytarnamelerde Hipokrat, Galen, Herophilus, Erasistratus ve Apsyrtus gibi ünlü tıp adamlarına atıfların yapılması İslâm çağı veteriner hekimlerinin kendilerinden önce yaşamış hekim ve veteriner hekimlerin eserlerinden haberdar olduklarını göstermektedir (33, 40, 52, 56).

Erk'e (54) göre, 9. yüzyıla ait "*Kitab Al-Hayl Val-Baytara*" adlı eserin yazarı Hizam, asıl konulara girmeden önce, atın en şerefli hayvan olduğundan, at beslemenin, tımar etmenin büyük sevabından, onları sakatlamanın günah derecesinden uzun uzun sözetmiş ve "atların hastalıklarına işittiği her ilâcı denediğini, evvelce yazılmış kitaplarda bulduklarından faydalandığını" belirtmiştir. Eserinin kastrasyonla ilgili bölümüne başlarken de "Atı enemek günahdır dediler. Ama buna ihtiyaç vardır." demiştir (54).

Ortaçağın ve İslam uygarlığının en büyük veteriner hekimi olarak kabul edilen (94) Ebu Bekr'in, 10 makeden oluşan "*Nâserî*" adlı kitabının altıncı makalesinin ikinci babında "deontoloji" konusuna ilişkin olarak aşağıdaki bilgiler verilmiştir (52).

"Bir veteriner kendi üstadlarına ihsanlar kılıp talim ettiği sanatların mükâfatını vermeli ve ölen üstadlarına rahmet okuyup hayır işlemelidir. At hakkında kendisinin şahadeti istendikte doğruyu söyleyip doğruyu söylediği için ücret istememelidir. Yoksul bir kimse atını bir veterinere getirip ilâcını sordukta tedavisini bildirip kendisinden ücret istememelidir. Tedavisi imkânsız hastalıklara boş yere ilâç vermemelidir. Yazın sıcak, kışın soğuk ilâç vermekten sakınması lâzımdır. Mutlaka bunu yapması lâzım geliyorsa hayvana zarar vermeyecek miktar verilmelidir. Hastalıkları birbirinden ayırıp sıcaktan olan hastalığa sıcak, soğuktan olan hastalığa soğuk vermekten sakınmalıdır."

Erk 'e (52) göre, Ebu Bekr, zamanında inanılan fakat kendisinin kabul etmediği batıl inançları "rivayet olunur ki" şeklinde bildirmiş; kastrasyon müslümanlarca günah kabul edildiği halde, sağladığı faydalardan dolayı yapılmasını önermiştir.

Smith'e (104) göre, Avrupa'da 14. ve 15. yüzyıllarda İtalya dışında hiç bir ülkede veteriner hekimliği alanında olumlu bir gelişme görülmemiştir.

Bilim ve tıp tarihçileri (55, 94, 108) İslam uygarlığı dönemini 14.yüzyılın sonlarına kadar getirmektedirler. Dinçer'e (34) göre, 15. yüzyılda yazılan ve veteriner hekimliğin ilk resimli anatomi kitabı olan anonim nitelikli baytarname* ise veteriner hekimliği alanında İslâm uygarlığı çağının bu dönemde de devam ettiğini ve önemli eserlerin yazıldığını göstermektedir. Bu eserde eski Roma ve Yunan döneminden başlayarak bir çok hekim ve veteriner hekime atıflar yapılarak bilgilerin verildiği saptanmıştır (34).

Matbaanın icâdı (1453), Rönesans ve Reform hareketleri gibi uygarlık tarihinin en önemli olayları bilimi de etkilemiştir (76, 94). Ancak Modern Çağın 15. yüzyılın ortalarında başlamasına ve 16. yüzyılda anatomi ve fizyoloji alanlarındaki buluşların birbiri ardına gelmesine rağmen, bu olumlu gelişmeler veteriner hekimliği alanında hemen etkisini gösterememiştir (55, 76, 108).

T.C. YÜKSEK HAKEMLER KURULU
DENEYİM KURULU
Ezi

2- VETERİNER HEKİMLİĞİ OKULLARININ AÇILIŞI

Avrupa'da 1711-1769 yılları arasında sık sık görülen sığır vebası salgınlarında 200 milyondan fazla sığırın öldüğü bilinmektedir (55, 76, 79, 108,). Bu dönemde, İtalya'da Dr.Ramazzini ile Dr.Lancisi, İngiltere'de de Dr.Bates sığır vebası ile ilgili incelemeler yapmak üzere hükümetleri tarafından görevlendirilmişlerdir (14, 38, 55, 108). Bu hekimlerin hazırladıkları raporlarda salgın hayvan hastalıklarının mücadelesinde başarılı olabilmek için hayvanların kendi doktorlarının yetiştirilebilmesi amacıyla veteriner hekimliği okullarının açılması gerektiği belirtilmiştir (96, 108).

Ne var ki, dünyada ilk veteriner hekimliği okulu ancak 13 Şubat 1762 tarihinde Lyon-Fransa'da Claude Bourgelat (1712-1779) tarafından açılabilmiştir (18). Fransa dışındaki okulları kuranların hemen hemen tamamı Lyon ya da Alfort (1765)'dan mezun olmuşlardır (55, 108). Veteriner hekimliği okullarının sayısı 18. yüzyılın sonunda (38 yılda) 16'yı bulmuştur. Bu durum Avrupa'da modern veteriner hekimliğin hızla geliştiğini göstermektedir. Bu kurumlarda eğitim-öğretim faaliyetleri çağdaş anlamdaki ders programları çerçevesinde yürütülmüş; mezun olan veteriner hekimlerin sunacakları hizmetler ile meslekî yetki ve sorumlulukları yasal düzenlemelerle belirlenmiştir (126).

Modern anlamda veteriner hekimliği eğitim-öğretiminin başlamasından sonra "*veteriner hekimliğinde deontoloji, veteriner hekimlerin görev ve hakları*" konusunda yazılan ilk eser olarak 1876 yılında Thierry (117) tarafından yayımlanan kitap saptanabilmiştir (Ek-3.). Yazar (117), konu ile ilgili görüşlerini aşağıdaki başlıklar altında açıklamıştır :

- Genel deontoloji
- Veteriner hekim
- Veteriner hekimlerin otorite karşısında görevleri
- Otorite karşısında meslekî sınırlar
- Hukukta veteriner hekimin tanıklığı
- Bilirkişi sorumlulukları

- Yasa gereği veteriner hekime ödenmesi gereken ücret
- Veteriner hekimlerin meslektaşlarına karşı görevleri
- Veteriner hekimlerin topluma karşı görevleri
- Ücret - reçete - ayrıcalıklar
- Hayvan ölümleri karşısında yetiştiricilerle dayanışma
- Hayvan sahipleri-müşterilere karşı veteriner hekimlerin sorumlulukları
- Topluma karşısında meslekî sınırlar
- Başka bir veteriner hekim tarafından tedavi edilen bir hastaya çağınlan veteriner hekimin tutumu
- İlaçların veteriner hekim tarafından satılması - eczacı ve veteriner hekimin karşılıklı görevleri

Avrupa'da ülkelerin kendi sınırları içinde hayvan hastalıkları, özellikle salgın nitelik taşıyanlar konusunda veteriner hekimlere geniş yetkiler veren ve onların meslekî sorumluluklarını kurallara bağlayan yasalar ortaya konulmuş; ancak uluslararası hayvan ticareti nedeniyle salgın hayvan hastalıklarının önlenmesinde başarı sağlanamamıştır. Bu konuyu ele alan Edinburgh Veteriner Koleji Profesörlerinden John Gamgee (1831-1894), Nisan 1863'de bütün Avrupa ülkelerine, uluslararası bir kongre yapılmasını önermiştir. Çeşitli Avrupa ülkelerinden toplam 103 temsilcinin katılımıyla bu ilk "*Uluslararası Veteriner Hekimleri Kongresi*" 24-18 Temmuz 1863 tarihleri arasında Hamburg-Almanya'da toplanmıştır. Kongre'de, hayvan ticareti ve salgın hayvan hastalıkları ile ilgili uluslararası yasal düzenlemeler yanında; haberleşme, bilgilendirme ve sağlık raporlarında doğruluk gibi konuların da kurallara bağlanması kararlaştırılmıştır (1, 22, 61).

Bu kongreler, önceleri iki yılda bir, daha sonraları dört yılda bir yinelenmiştir. Budapeşte'de 3-9 Eylül 1905 tarihleri arasında yapılan 8.kongrede organizasyonun sürekliliğini sağlamak üzere "*Daîmi Komite*" oluşturulmuştur (1).

Scheveningen-Almanya'da 1909 yılında yapılan 9.Kongre'de "*veteriner hekimliği uygulamalarının yasal düzenlemelerle korunması talebi*" kararlar arasında yer almış; 1930 yılında Londra'da toplanan 11.Kongre'de "*evcil*

hayvanların sağlık durumlarının devletler tarafından kontrol edilmesi" istenmiştir (1).

Kongrenin 1959 yılındaki 16. toplantısında Daımi Komite yerine "Dünya Veteriner Hekimleri Birliği - World Veterinary Association (WVA)" adının kullanılması kararlaştırılmıştır (1, 27).

Bu birliğin dört yılda bir düzenlediği "Dünya Veteriner Hekimleri Kongresi - Worl Veterinary Congress (WVC)"nin. çeşitli seksiyonlarında deontolojik-etik konuları da iğereren bildirilere yer verilmiştir (1).

John Gamgee onuruna 1963 yılında Hannover'de geręekleřtirilen 17.Kongre'de 1963 yılı "Dünya Hayvan Sağlığı Yılı" olarak ilân edilmiştir (1, 27).

Selânik'te, 6-12 Temmuz 1975 tarihleri arasında toplanan 20. Dünya Veteriner Hekimleri Kongresi'nin veteriner hekimliği tarihi açısından önemli olan yedi numaralı kararı aşağıda belirtilmiştir (1).

"Veteriner hekimliği tarihinin önemini ve bugünkü veteriner hekimliği bilimlerinin anlaşılmasında müşterek bilimleri idrak etmek için Dünya Veteriner Hekimleri Birliği bazı veteriner fakültelerinde veteriner tarihi kürsülerinin kurulduğunu ifade etmek ister. Dünya Veteriner Hekimleri Birliği, bütün veteriner fakültelerinin, programlarına veteriner hekimliği tarihini koymalarını ve bu konuyu öğretmek için uygun programlar yapmalarını ısrarla arzu etmektedir."

Aynı Kongre'de, 9 Temmuz'un "Dünya Veteriner Hekimleri Günü" olarak kutlanması kabul edilmiştir (1).

Moskova'da 1979 yılında yapılan 21.Kongre'de aşağıdaki deontolojik-etik konular da ele alınmıştır (1).

- Çevre koruma
- Hayvan davranışları
- Hayvanların korunması ve bakımları

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'nin 1988 yılında kurulan bir uzmanlık komitesi tarafından hazırlanan "*Hayvan Gönenci*", *Esenliği ve Etoloji Yönergesi*", Daîmi Komite tarafından Mayıs 1990'da kabul edilmiştir. Yönergede, "*Hayvanların kendi başlarına bir varlık olarak özel haklara sahip olmadıkları; insanların hayvan gönencini artırmakla yükümlü oldukları görüşünün hayvanlar açısından daha yararlı bulunduğu*" ifade edilmiştir. Hayvanların gönenci için sağlanması gereken koşullar da şu şekilde belirtilmiştir (125) :

- i) Aç ve susuz bırakılmama
- ii) Fiziksel rahatsızlık ve acıya neden olmama
- iii) Yaralanma ve hastalıklardan korunma
- iv) Korku ve strese neden olmama
- v) Türe uygun yaşama ortamı sağlama

Yönergede ayrıca, uygulamalı etoloji ve biyoetik ile birlikte hayvan gönenci konusunun da veteriner hekimliği eğitim programlarına alınması; hayvan deneyleri, hayvanların kesim için nakilleri, vahşi yaşamın korunması ve hayvan gönenci konularında ulusal veteriner hekimliği birliklerinin gerekli düzenlemeleri yapmaları istenmiştir (125).

Dr. Quirolo tarafından 1991 yılında hazırlanan "Veteriner Hekimliği Etik Yasası" 1992 yılında WVA Daîmi Komitesi tarafından kabul edilmiştir (1, EK-2.).

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği Eğitim Komitesi'nin "*Veteriner Hekimliği Eğitiminde Minimum Gereksinimler*" başlıklı raporu 1992 yılında Daîmi Komite tarafından kabul edilmiş; belirlenen 22 adet temel disiplin arasında "*meslekî etik, hayvan gönenci ve çevre*" konuları da yer almıştır (127).

Veteriner hekimliği uygulamaları açısından etiğin giderek önem kazandığı dikkate alınarak, 3-9 Eylül 1995 tarihleri arasında Yokohama-Japonya'da toplanan 25. Dünya Veteriner Hekimleri Kongresi'nde konu bu amaçla düzenlenen

* F. Dinçer ve A. Menteş, I. Tıp Etiği Kongresinde "welfare" terimi yerine kullanılmasını önermişlerdir.

oturumlarda ele alınmıştır. Oturumların Ana ve alt konu başlıkları aşağıda belirtilmiştir (EK-4.) :

Veteriner Hekimliği Etiği ve Hayvan Gönenci

- Hayvan gönenci açısından veteriner hekimliği etiği
- İnsan himayesi ve hayvan gönenci
- Hayal ve ütopya : tüm dünyada veteriner hekimliği ilkelerinin uygulanması
- Doğu felsefesinde hayvan kullanımı

Testlerde ve Araştırmalarda Hayvanların Kullanılmaları ve Bakımları

- Veteriner hekimliğinde hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar
- Primatlarda psikolojik esenlik
- Veteriner hekimliği aşularının kontrolünde hayvanların kullanılması
- Test ve araştırmalarda yapılan gereksiz tekrarlar
- Uluslararası test kuralları
- Dünya Veteriner Hekimleri Birliğinin konuya ilişkin düzenlemeleri

Hayvan Gönenci

- Hayvan gönencine uluslararası yaklaşım ve etoloji
- Yük hayvanlarının gönenci

Hayvanlarda Acı ve Kontrolü

Kongre'de, Japon Veteriner Hekimleri Birliği tarafından hazırlanan "*Veteriner Hekimliği Andı*" nın (EK-5.) bütün ulusal veteriner hekimleri birliklerince örnek alınarak ulusal meslek andlarının hazırlanmaları istenmiştir (128).

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği Genel Sekreteri Lars Holsaae, birliğe üye bütün ülkelere gönderdiği 8 Ağustos 1996 tarihli mektubu ile (EK-6.), "*Veteriner hekimliği yasalarının ve hayvan gönenci ile ilgili düzenlemelerin*" bu konuda yasal düzenlemeleri olmayan ülkelere gönderilmek üzere toplanmasına katkıda bulunulmasını istemiştir.

Avrupa Veteriner Hekimliği Eğitim Kurumları Birliği - *European Associations of Establishments for Veterinary Education-(E.A.E.V.E)*, Avrupa veteriner fakülteleri arasındaki işbirliğini gerçekleştirmek, WVA ve Avrupa Birliği'nin veteriner hekimliğine ilişkin önerilerine uyumu sağlamak amacıyla 27 Mayıs 1988'de kurulmuştur. Birliğe üye olan Avrupa'daki veteriner fakültelerinin dekan ya da temsilcilerinin katılımıyla oluşan Genel Asamble'si her yıl toplanmaktadır. Veteriner fakültelerinde eğitim-öğretim, araştırma-uygulama alanlarına yönelik olarak; ders programlarında standardizasyonu sağlamak, diplomaların Avrupa Birliğine üye ülkelerde geçerliliği için yerine getirilmesi gereken koşulları belirlemek, fakülteler arasında haberleşme ağı kurmak ve yeni metotların geliştirilmesini sağlamak, birliğin görevleri arasındadır (43).

E.A.E.V.E.'nin 18-19 Mayıs 1990 tarihleri arasında Brescia'da yapılan Genel Asamblesinde, "*Avrupa'da veteriner hekimliği lisans eğitiminin geleceği üzerine düşünceler*" ele alınmış ve veteriner hekimliği eğitiminin amacı, "*Mesleğin gereksinimlerini ve toplumun beklediği hizmetleri karşılayabilecek nitelikte mezunlar yetiştirmek*" olarak belirlenmiştir. Yapılan öneriler içerisinde deontolojik-etik konulara ışık tutacak aşağıdaki hususlara yer verilmiştir (58) :

- Veteriner hekimliği eğitimi problemleri tanıtıcı; öğrencilerde merak ve kendi kendine çalışma isteği uyandırıcı nitelikte olmalıdır.
- Ders programlarında tek tek gerçekler yerine ilkelere, istisnalar yerine genel kurallara yer verilmelidir. Böylece, öğrencilerin bireysel ilgi alanlarını geliştirmelerine fırsat verilebilir ve seçmeli dersler için yer ayrılabilir.
- Öğrenciler eğitime aktif olarak katılmalıdırlar. Öğrenmek, araştırma yapmak, kendilerini geliştirmek ve keşfetmek için büyük bir istek duymalıdırlar.
- Avrupa veteriner hekimliği okulları öğrencilerinde, tek tip bir eğitim programı izledikleri kanısını yaratmamalıdırlar. Ders programlarında çeşitlilik desteklenmelidir.

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'ne üye 83 ülkenin 21'inden alınan bilgilerden, bu ülkelerin çoğunda hayvanları koruma ve meslekî etik ile ilgili yasal

düzenlemelerin bulunduğu; bir kısmında da gerekli çalışmaların yapıldığı belirlenmiştir (Tablo 2.1):

Tablo 2.1. Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'ne Üye Ülkelere Gönderilen 18.03.1993 Tarihli Yazıya Verilen Yanıtlara Göre Yasal Durum

Ülke Adı	Hayvan Koruma Yasası - Yönetmeliği	Deontoloji - Etik Yönetmeliği	Meslek Andı
Almanya	+	+	-
A.B.D	+	+	+
Avusturya	+	+	-
Barbuda	+	+	-
Cezayir	+	-	-
Çin	+	-	-
Fas	+	-	-
Fransa	-	+	-
Hollanda	+	+	-
İngiltere	+	+	+
İsrail	+	+	-
İsveç	+	+	-
İsviçre	+	+	+
İzlanda	+	+	-
Kenya	+	-	-
Malawi	+	+	-
Papua - Yeni Gine	+	-	-
Polonya	+	-	-
Romanya	+	+	-
Yeni Zellanda	-	+	-
Yunanistan	+	+	+

+ : Var, - : Yok

İngiltere'de "*The Royal College of Veterinary Surgeons*" tarafından 1990 yılında yayımlanan "*Meslekî İlişkiler Rehberi*"nde (20) veteriner hekimlerin birbirlerine, hayvanlara ve topluma karşı görev ve sorumlulukları ile veteriner hekimlerin dikkate almaları gereken etik ilkelere yer verilmiştir.

Amerikan Veteriner Hekimleri Birliği'nin, 1990 yılında yeniden belirlediği "Veteriner Hekimliği Etik İlkeleri" nde (4) veteriner hekimlerin uymaları gereken etik kurallar belirlenmiş; "hayvan gönenci ve hayvan hakları" konularında izlenecek politikaların "gerekli bakım, besleme, barındırma, hastalıklardan koruma, tedavi olanaklarının sağlanması ve zorunlu koşullarda ötenazi uygulanması" çerçevesinde oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir. Birliğin, 1967

yılında kabul ettiği *veteriner hekim andında*, veteriner hekimden, bilimsel bilgi ve hünelerini toplumun yararına kullanması; hayvanların acı çekmesini engellemesi, halk sağlığına hizmet etmesi ve tıbbın ilerlemesine katkıda bulunması istenmektedir (4).

3- EĞİTİM KURUMLARI VE MESLEKİ KURULUŞLAR DIŞINDAKİ ETKİNLİKLER

Tarih boyunca insan-hayvan ilişkileri çerçevesinde çeşitli sosyal kurumlar tarafından yapılan faaliyetler de dikkati çekmektedir. Hayvanlara kötü muameleyi önlemek için yaklaşık 120 yıldan beri çalışmalar yapılagelmektedir (129).

Özellikle II.Dünya Savaşından sonra toplumlarda çevre duyarlılığının artışına paralel olarak hayvan deneylerine karşı kuruluşlar oluşturulmaya başlanmıştır (129). Deneysel hayvanlarına alternatif yöntemler öneren ve bunları kullanan bilim adamlarından biri olan Ord.Prof.Dr.Süreyya Tahsin Aygün (1895-1981), Hayvanlarda acı Veren deneylere Karşı Dünya Birliği - *International Association Against Painful Experiments on Animals* ve Viviseksiyona Karşı Dünya Birliği - *World Coalition Against Vivisection* gibi kuruluşlara bilimsel danışmanlık yapmıştır (15, 17). Aygün (15), hayvan deneylerinin sayısız olumsuzlukları bulunmasına karşın, her yıl 10 milyondan fazla hayvanın bilim adına zalimce katledildiğini belirterek; aşı ve serumlarla çeşitli hastalık etkenlerinin hücre ve organlardaki etkilerinin incelenmesinde, hücre ve doku kültürlerinin kullanılmasının hayvan deneylerinden daha üstün olduğunu ifade etmiştir.

Singer (102), "Hayvan Özgürlüğü" adlı kitabında, eziyetsiz bir ortamda yaşamının önemli olduğunu, bu nedenle hayvanların sömürülmesini engellemek için aktif olarak çalışmak gerektiğini belirtmiş ve bu konuda etkili olduğuna inandığı 40'tan fazla organizasyonun listesini vermiştir.

Dünya Hayvanları Koruma Derneği - *World Society for Protection Animals* (WSPA), 100 binden fazla bireysel ve 75 farklı ülkeden 331 derneğin üyesi olduğu uluslararası bir kuruluştur (EK-7.). Bütün dünyada hayvan türlerinin korunması ile ilgili programlarda hükümetler ve veteriner hekimlerle işbirliği yapmaktadır. Örneğin, Türkiye'de 1993 yılında Turizm bakanlığı, Orman Bakanlığı ve Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi işbirliği ile "Dans Eden Ayılara

Özgürlük" kampanyası başlatılmıştır* . Dernek, Temmuz 1995'te hazırladığı özette sadece Batı Avrupa'da hayvan deneylerine karşı 32 kuruluş olduğunu bildirmiştir (124).

Uluslararası Salgın Hastalıklar Ofisi - *Office International des Epizooties* (OIE) (83), özellikle endüstrileşmiş ülkelerde, hayvan hakları savunucularının faaliyetleri sonucunda "*hayvan gönenci*" konusuna önem verildiğini ve bu ülkelerin çoğunda hayvanları kötü muameleden koruyan ve asgarî gönenc standartları sağlayan yasal düzenlemelerin bulunduğunu ifade etmektedir.

Uluslararası Hayvan Hakları Birliği ve bu birliğe bağlı ulusal birlikler tarafından hazırlanan "Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi", Paris'te 15 Ekim 1978 tarihinde UNESCO tarafından ilân edilmiştir. Bu 14 maddelik bildiride, insanların hayvanlara karşı tutum ve davranışlarının ilkeleri belirlenmiş ve hayvan haklarının yasa ile korunması istenmiştir (111).

Görkey'e (69) göre tıbbî etik veya yasal konularda görüş bildirmek üzere kurulmuş olan etik komitelerin çalışmaları zaman içinde benimsenmiş, 1980'li yıllarda ise oldukça yaygınlık kazanmıştır. Forsman (59), hayvan gönenci ile ilgilenen ve viviseksiyona karşı olan gurupların, hayvan deneylerini yaygınlaştıracığı endişesiyle, hayvan deneylerine dayalı araştırmalar için etik kurullarının kurulmasını istemediklerini ancak, İsviçre'deki altı üniversitede 1979 yılında oluşturulan etik kurulların çalışmalarını izledikten sonra daha akılcı bir uzlaşma zemininde buluştuklarını ifade etmektedir.

"Uluslararası Tıbbî Bilimler Organizasyonları Konseyi - *Council for International Organizations of Medical Sciences (CIOMS)*", tarafından iki yıl süren çalışmalardan sonra "*Hayvan Deneyleri Etik Yasası*" hazırlanmıştır. Yasada, insan ve hayvanların sağlıklarının korunmasında gerekli olan bilgilerin

* Dünya Hayvanları Koruma Derneği ile Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Arasında 15 Nisan 1993 Tarihinde İmzalanan Protokol.

sağlanabilmesi için hayvan deneylerine başvurulmasının zorunlu olduğu ifade edilerek, hayvan deneylerine yönelik temel ilkeler belirlenmiştir (122).

"Uluslararası Tıbbî Dergi Editörleri Komitesi - *International Committee of Medical Journal Editors*" 1991 yılında yaptığı toplantıda, biyomedikal dergilerde yayımlanacak makaleler için gerekli koşulları belirlemiştir. "Etik" başlığı altında ifade edilen kurallarda; insan denekler üzerinde yapılan deneylerde "Helsinki Bildirgesi" ne uyulması ve hayvan deneyleri ile ilgili çalışmalarda da laboratuvar hayvanlarına ilişkin ulusal yasalar ile diğer düzenlemelerin dikkate alınması istenmiştir (72).

İsviçre'de Tıp Akademisi ve Bilimler Akademisi tarafından "Hayvan Deneyleri İçin Etik İlkeler" hazırlanmış; bu ilkelere uygun olmayan araştırmaların kurumlar tarafından desteklenmemesi ve bilimsel dergilerin de bu tür araştırma sonuçlarını yayımlamayı kabul etmemesi istenmiştir (112).

Veteriner hekimliği alanında yurtdışında yayımlanan birçok periyodığın yayım koşulları arasında hayvanlarla ilgili etik düzenlemelere yer verilmiş ve özellikle hayvan deneylerine dayalı araştırmalarda uluslararası kurallara uyulduğunun belirtilmesi istenmiştir (47).

Veteriner hekimliği etiği ve hayvan hakları ile ilgili olarak, çeşitli periyodiklerde yayımlanan makalelerde (21, 60, 82, 93, 115, 123) ve kaynak kitapların ilgili bölümlerinde (96, 102, 103) konu bütün boyutları ile tartışılmıştır. Bu konuda yapılan periyodik taramalarında saptanan başlıca makalelerin bibliyografik künyeleri EK..'de gösterilmiştir.

Forsman'a (59) göre, Ryder'in 1970 yılında yayımlanan "Bilimin Kurbanları" ve Singer'in 1975'te yayımlanan "Hayvan Özgürlüğü" kitaplarının etkisiyle "tür ayrımı" kavramı ve "insan - hayvan ilişkileri" sorgulanmaya başlanılmıştır.

Rollin (93), Amerikan Veteriner Hekimleri Birliği'nin etik ilkeler rehberine ilişkin değerlendirmesinde, veteriner hekimlerin meslekleri ile ilgili moral ve kavramsal problemlerden haberdâr olmadıklarını ifade etmiştir.

Tannenbaum (115), veteriner hekimliği periyodiklerinde de hayvan hakları konusunda açıklamalar yapılmaya başlandığına dikkati çekmiş ve "hayvan hakları hareketinin, hayvanlara ahlâkî ve yasal açıdan nasıl davranmamız gerektiğine işaret etmesi dışında" önemli olmadığını belirterek; veteriner hekimliği etiğinin bu hareketlerden etkilenmesi halinde "hayvan gönenci" kavramının baskılanacağı görüşünü savunmuştur.

Anteiyes (21), hayvanların en temel haklarının "hasta hakları" kapsamında görülmesi gerektiğini; bu hakkın, hayvanın ekonomik değerine ya da sahibinin sosyal statüsüne bakmaksızın, tedavi hizmeti vermek ve tedavi sırasında da gereken saygıyı göstermek olduğunu ifade etmiştir.

Fox'a göre (60), "hayvanların sağlığını korumak ve gönecini sağlamak" veteriner hekimlerin en önde gelen görev ve sorumlulukları arasında yer almaktadır.

III.BÖLÜM

1- TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

Dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi, Türkler de en eski tarihlerinden beri hayvanlarla yakından ilgilenmişlerdir. Ödekan (86), Türklerin Orta Asya'da M.Ö.7. yüzyıldan M.S.9. yüzyıla kadar göçebe kültürünün temsilcisi olarak görüldüklerini ifade etmektedir. Tarıma elverişsiz geniş bozkırlarda yaşayan eski Türkler, geçinmek için hayvancılık yapmak durumunda kalmışlardır (33, 55, 71, 85).

Türklerin hayvancılığa, özellikle de at yetiştiriciliğine olağanüstü önem verdiklerini gösteren belgelerin varlığı bilinmektedir (23, 31, 55, 85). Türk büyüklerinin bindikleri atların isimleri kaydedilmiş; "*at ağuzlu Aruz Koca*" örneğinde olduğu gibi, büyük adamlar at ilgili benzetmeler yapılarak övülmüşlerdir. Eski Türklerin, attan sonra en fazla koyuna, daha az olarak da sığira önem verdikleri ve kümes hayvanlarından da yararlandıkları bilinmektedir (36, 55, 85).

Eski Türklerin inanç sistemi, temeli ruhlara dayanan *Şamanizm*'dir (2, 55, 71, 85). En büyük tanrı Ülgen'e bağlı olan iyi ruhlar insan ve hayvanları korurken, *Erlık* ve ona bağlı diğer kötü ruhlar hastalıklara ve ölümlere neden olurlar (2, 55). İnsanlarda hastalığa neden olan ruhlara "*ev ruhu*", hayvanlarda hastalığa neden olanlara da "*ahır ruhu*" adı verilmiştir (2, 31, 55).

Eski Türkler şamanlarına genellikle "kam" demişlerdir (71, 85). Topluluğun varlığını sürdürmekle görevlendirilen kamların en temel işlevleri insanların üremesini zorlaştıran engelleri ortadan kaldırmaktır. Özellikle hastalıklara karşı savaşmak, hastalık getirebilecek doğa olaylarını değiştirmek kamın görevleri arasındadır (71). Orkun'a (85) göre, Türklerin ilk veteriner hekimleri de kamlardır.

İnsan ve hayvanlar hastalığına yakalandıklarında şamanın, hayvan resimleri ile süslü define vurarak dualar okuduğu, ayaklarını yokuş çıkarmış gibi hareket ettirdiği ve bu işlemi yorgunluktan uyuyuncaya kadar sürdürdüğü belirtilmektedir. Bir süre sonra uyanan şaman, iyilik tanrısının kendisine uykuda iken önerdiği tedavi yollarını açıklamaktadır (2, 31, 33, 36, 55, 85).

Türkler, 9. yüzyılda İslâm dinini benimsedikten sonra Yakınoğu uygarlıkları ile içiçe yaşamaya başlamışlar ve 11. yüzyılda bu uygarlıkların etkin bir parçası olmuşlardır (86).

İslâm uygarlığı döneminde 9. yüzyıldan başlayarak 16. yüzyıla kadar veteriner hekimliği alanında verilen ve genellikle "Baytarname" adıyla bilinen eserler, 15. yüzyıldan itibaren Türkçe'ye çevirmeye başlanmıştır (34, 40, 56). Ancak, 17. yüzyıldan itibaren çoğaltılan nüshalarda pekçok değişiklikler saptanmıştır (40). Bu eserlerin bilimsel nitelikteki kısımları bırakılıp, daha kolay anlaşılabilen ve orijinallerinde bulunmayan birçok yararsız ilacın tarif edildiği bölümlere yer verilmiştir (57). Kaynaklar (34, 40, 51, 52, 53, 56, 64), Türkiye'de ilk veteriner okulunun açılmasından önce hayvan tedavi sanatının geleneksel olarak babadan-oğula, ustadan-çırağa geçirilmesiyle ve baytarnamelere dayanılarak yapıldığını ortaya koymuştur.

Türkiye'de bilimsel metodlarla veteriner hekimliği eğitim ve öğretimi 1842 yılında ilk veteriner okulunun İstanbul'da açılması ile başlamıştır (35, 57). Okulun açılması için Prusya'dan getirilen askerî veteriner hekim Godlewsky'den bir veteriner enstitüsü kurması ; idare etmesi ; burada birliklerden kendisine verilen genç askerleri ordunun atlarında meydana gelen hastalıkları teşhis ve tedavi edecek derecede yetiştirmesi ; iki topçu alayındaki atları tedavi etmesi ve önemli olaylarda İstanbul etrafına yerleşmiş dört süvari alayına çağırılması halinde gitmesi istenmiştir (64). Godlewsky (64), bu dönemde hayvan tedavisinin çoğunlukla Türkçeye çevirilmiş baytarnanelerden yararlanan at bakıcıları tarafından yapıldığını ve gerçek uzmanların bulunmadığını; hasta hayvanlara önce

çeşitli ilaçların denendiğini ve iyileşemedikleri takdirde kendisine başvurulduğunu belirtmiştir.

Veteriner hekimliği eğitiminin sadece askerî amaçlı olması, sivil halkın elindeki hayvanların salgın hastalıkları ile mücadeleyi engellemiştir (57). Suphi Ethem'e (110) göre , "*ilk mülkiye baytarları* (sivil veteriner hekimler)" Harbiye Mektebinde bulunan baytar sınıflarından, 1871 yılında mezun olmuşlardır. Türkiye'nin veteriner hekimliği ve tarım alanındaki ilk süreli yayını olan ve 1880 yılında yayım hayatına başlayan "*Vasıta-i Serve*"in (5) 17 Mayıs 1880 tarihli 3. sayısında "*10-15 kadar mülkiye baytarı*" bulunduğu ifade edilmiştir. Erk ve Dinçer (57) de, sivil veteriner hekimliği okulunun (1889) açılışından önce 15 kadar sivil veteriner hekimin mezun olduğu sonucuna varmışlardır.

Duyulan gereksinim üzerine askerî veteriner sınıflarına sivil öğrenci alınması için ilk girişim 1881 yılında yapılmış; uzun süren çalışmalar sonucunda önce 1888 yılında "*Nafia Nezareti* (Bayındırlık Bakanlığı)"ne bağlı olarak "*Umuru Baytâriye Müfettişi Umumîliği* (Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü)" kurulmuş ve başına Mehmet Ali Bey getirilmiş; bir yıl sonra 1889'da da "*Mülkiye Baytar Mektebi* (Sivil Veteriner Okulu)" açılmıştır (8, 9, 25, 35, 55, 57).

Bu tarihlerden başlayarak gerek örgütlenme, gerekse meslekî uygulamalar konusunda yasal yapılanmaya gidildiği görülmektedir.

Bayındırlık Bakanlığına bağlı olan Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü, 1893 yılında "*Orman Maadin ve Ziraat Nezareti* (Orman Maden ve Tarım Bakanlığı)" ne devredilmiş, ve aynı yıl 29 Kasım'da "*Veteriner Merkez Teşkilâtı Nizamnamesi*" çıkarılmıştır (3, 25).

Salgın hayvan hastalıklarının önlenmesi amacıyla 1893'de "*Zabıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Komisyonu* (Hayvan Sağlık Zabıtası Komisyonu)" kurulmuş ve 18 maddelik "*Zabıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Talimatnamesi* (Hayvan Sağlık

Zabıtası Yönetmeliği)" hazırlanarak Bursa'da askeri veteriner hekimlerce uygulanması sağlanmıştır (25, 57).

Bekman'a (25) göre 6 Eylül 1893 tarihinde "*Mülkiye Baytarları Nizamnamesi* (Sivil Veteriner Hekimliği Tüzüğü)" yayımlanmıştır. Tüzüğün birinci bölümü, veteriner hekimliği yapabilmek için gereken özellikler; ikinci bölümü, veteriner hekimlerin sınıfları ile maaş ve harcırahları; üçüncü bölümü mecburi hizmet; dördüncü bölümü, sivil veteriner hekimlerin yönetimi ile tayin ve terfileri; beşinci bölümü ise veteriner hekimlerin makamları ve emeklilikleri hakkındadır (25).

Sivil Veteriner Okulunun açılmasından sonra 1889'da Fransa'ya gönderilen dört öğrenci 1895 yılında yurda dönerek okul kadrosuna alınmışlar ve ders programları Fransız ekolüne göre yeniden düzenlenmiştir. Bu dönemde ikinci sınıfa "*İlm-i ahlâk* (Deontoloji)", beşinci sınıfa "*Zabıta-i Sıhhiye* (Sağlık Zabıtası)" ve "*Kanun-i tıbb-ı baytarî* (veteriner hekimliği kanunları)" dersleri konmuştur (57).

İlk "*Hayvan Sağlık Zabıtası Yönetmeliğini* (1893)" tamamlayıcı nitelikteki 15 Ocak 1899 tarihli 13 maddelik "Panayır ve pazar ve Mezbahalarda icra olunacak zabıta-i sıhhiye-i hayvaniye ve muamelatına dair (Panayır, Pazar ve Mezbahalarda Uygulanacak Hayvan Sağlık Zabıtası ve Uygulanması Hakkında)" yönetmelik ile "Demiryolu ve Merakibi Bahriye ile Naklonulan Hayvanat İçin Müstemal Eşyanın Fennen Tathiri (Demiryolu ve Deniz Taşıtları ile Taşınan Hayvanlar için Kullanılacak Gereçlerin Temizliği)" hakkında 13 maddelik yönetmelik dışında uzun süre, veteriner hekimliğe ilişkin hiçbir yasal düzenleme yapılmamıştır (25). Veteriner hekimler, bu iki yönetmeliğe dayanılarak, hastalıklarla mücadele eden çok pazar, panayır ve mezbahalarda "*rûsum-u hayvaniye* (hayvan vergileri)" tahsili ile görevlendirilmişlerdir (3, 8, 9, 11, 25).

II.Meşrutiyetin ilanından sonra, istanbul'da bulunan sivil veteriner hekimler, 13 Ağustos 1908'de Mülkiye Baytar Mektebinde toplanarak ilk veteriner hekimleri derneği olan "*Osmanlı Cemiyet-i İlmiye-i Baytariyesi*"ni kurmuşlardır. Derneğin 14

Ağustos 1908'de yaptığı toplantıda da "*Mecmua-i Fünûn-u Baytariye*" adlı bir dergi çıkarılması kararlaştırılmıştır. Derginin 1 Eylül 1908'de yayımlanan ilk sayısında amaç şu şekilde belirtilmiştir (6):

"Tababeti baytariye, ulûmu tabiiye ve tıbbiye üzerine kurulmuştur. İhtiva eylediği ulûm kesir ve âlîdir. Lâkin esası hayvanata arz hastalıkların önünü almak, indifalanna, tedavilerine çalışmaktır. Bu halde gazetenin başlıca mündericatı emrazi hayvaniye, hıfzısıhha ve usûlü teksiri mevâşiye münhasır olacak fünûnu saireye gelince ancak sanata lüzûmlu, faideli bir cihet tâtbiki olduğu halde derc olunacaktır."

Dergide yayımlanacak yazılarda aranan koşullar arasında aşağıda belirtilen konular da yer almaktadır* :

- Bir yazar bir sayıda birden fazla makale yayımlayamayacak,
- Gazetede yayımlanan makaleler eleştirilirken yazarların kişiliklerine saygı gösterilecek,
- Makalelerin tüm sorumluluğu yazarına ait olacaktır.

Bu dergi yanında Veteriner Okulu tarafından yayımlanan "*Baytarî Mecmua*" 20. yüzyılın başlarında Türkiye'de veteriner hekimliği alanında araştırma ve yayın etiğine ilişkin konuları gündeme getirmiştir (47).

Veteriner hekimlerin salgın hastalıklar ve mesleklerine ilişkin alanlarda çalışmalarına kısmen olanak sağlayan 45 maddelik "*Zabıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Kanun-u Muvakkati* (Geçici Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanunu)" 1913 yılında yürürlüğe girmiş (118); bu kanuna ek olarak 92 maddelik "*Zabıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Talimatnamesi* (Hayvan Sağlık Zabıtası Yönetmeliği)" 1914 yılında yayımlanmıştır (119).

Birinci Dünya ve İstiklâl savaşları sırasında hem askerî, hem de sivil veteriner okullarında eğitim-öğretim kesintiye uğramış; okullar birkaç yıl mezun verememişlerdir (25; 57).

* *Mecmua-i Fünûn Baytariye*. 1(14).

2-CUMHURİYET DÖNEMİ

Kurtuluş savaşı sırasında Ankara'da 14 haziran 1920'de "*Umur-u Baytarîye Dairesi* (Veteriner İşleri Dairesi)" kurulmuş; savaş boyunca veteriner hekimliği hizmetleri bu daire tarafından yürütülmüştür (70).

Cumhuriyetin ilânından sonra, İzmir'de 1923 yılında toplanan İktisat Kongresinde yapılan tartışmalar ve alınan kararların ışığında veteriner hekimliği hizmetlerinin yeniden düzenlenmesi amacıyla beş yıllık bir program hazırlanmıştır (39). Programda (3) belirlenen amaçlar arasında hayvan ırklarının ıslahı ve çoğaltılmaları, verimlerinin artırılması, ürünlerinin değerlendirilmesi, park, pazar, panayır ve benzeri yerlerde üreticiyi özendirici ortam yaratılması, salgın hastalıkların önlenmesi, yeterli ve yetenekli eleman yetiştirilmesi gibi konular bulunmaktadır.

Bu konulara ilişkin gelişmeler, örgütlenme ve eğitim-öğretim başlıkları altında incelenebilir.

2.1. Örgütlenme

Bulaşıcı hayvan hastalıkları konusunda uluslararası çalışmalar yapmak amacıyla 25 Ocak 1924'te kurulan O.I.E.'ye (84) üyelik, uluslararası veteriner hekimliği hizmetlerine uyum sağlama yönünde ilk adımı oluşturmuştur (91).

Veteriner İşleri Genel Müdürlüğünün hazırladığı 904 sayılı "*Islah-ı Hayvanat Kanunu*" (Hayvan Islahı Kanunu) 1926 yılında kabul edilmiş ve veteriner hekimlerin buldukları bölgelerdeki damızlığa uygun hayvanları saptamaları ve bunlar üzerinde ıslah çalışmalarının başlatılması istenmiştir. O dönemde bu uygulamaya katılan veteriner hekimlerin, "Veteriner Hekimler Arşivinde" " bulunan

* Resmî Gazete Sayı: 493.

** Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Dentoloji Anabilim Dalı, Biyografya Arşivi.

mektuplarından ve veteriner hekimliğe ilişkin periyodiklerde bu çalışmalarını yansıtan makalelerden, yasa uyarınca başlatılan sun'i tohumlama uygulamalarının ülke çapında yaygınlaştırılmasında halkın dinî inançları nedeniyle sıkıntıların ortaya çıktığı; özellikle merinos ırkı koyunların yerleştirilmesi için yapılan çalışmalarda, halk tarafından "merinos koyununun başının domuza benzetilmesi" gibi faktörlerin etkisiyle hayvan sahipleri ile veteriner hekimler arasında büyük sorunların yaşandığı saptanmıştır.

Türkiye'deki tüm veteriner hekimleri bir çatı altında toplamak; meslektaş ve mesleğin sorunlarına çözüm bulmak amacıyla 6 Şubat 1930 da "Türk Baytarlar Cemiyeti" kurulmuştur (7). Dinçer'e (32) göre bu Derneğin kuruluşundan önce sekiz dernek kurulup dağılmış; veteriner hekimler, meslektaşları ve diğer meslek grupları ile gereği gibi iletişim kuramamışlardır. Dernek tüzüğü'nün 3. maddesinde amaç; "meslekten, memleketin azamî derecede yararlanmasını sağlamak" olarak ifade edilmiş; mesleğin ilerlemesini ve derneğe üye meslektaşlar arasında dayanışmayı sağlamaya çalışılacağı belirtilmiştir (7).

Derneğin "*Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*" adıyla yayımladığı Dergide 1930 'lu yıllarda genellikle "Musâhabe (Sohbet)" bazen de "Meslekî Görüşler" başlığı altında mesleğin ve meslektaşların sorunları ve çözüm önerileri tartışılmıştır (73, 74, 75, 97, 98, 131, 132). Bütün makalelerde, veteriner hekimlerin görevlerini büyük bir fedakârlıkla yaptıkları, ancak mesleğin iyi idare edilmediği, öğrenci sayısının azaldığı, meslek sorunlarının çözümü için başta idareciler ve bilim adamları olmak üzere bütün meslektaşların çaba harcamaları gerektiği belirtilmiştir.

Cenevre'de 1936 yılında imzalanan "*Uluslararası Salgın hayvan Hastalıklarıyla Savaş Anlaşması*", 1937 yılında çıkartılan 3243 sayılı Kanun^{*} ile kabul edilmiştir. Anlaşmanın 2. maddesinde, salgın hayvan hastalıkları ile savaşmak üzere devlete bağlı bir veteriner hekimliği servisinin oluşturulması ve 3.

* Resmi Gazete Sayı: 3640.

maddesinde de bu servisin yetkili bakanlığa bağlı sorumlu bir veteriner hekim müdürün yönetimi altında olması kararlaştırılmıştır.

Ziraat Bakanlığı Görev ve Teşkilât Kanunu'nun gerekçesinde de "yönetim yetersizliği" nedeni ile amaçlanan çalışmaların yapılamadığı belirtilerek, "*Halkın çiftçilik yöntemlerini geliştirmek ve bilimsel metotlarla ziraat yapılmasını sağlamak amacıyla büyük çaba harcanarak oluşturulan Yüksek Ziraat Enstitüsü (Y.Z.E.) bünyesindeki Ziraat, Orman, Baytar Fakültelerinin uzmanlarının etkili çalışmadıkları*" belirtilmiştir. Kanun teklifinin 2. maddesinde hükümetin "Hayvan İşleri" adıyla kurulmasını önerdiği genel müdürlük, Ziraat Encümeninin değişiklik önerisinde "Baytarlık İşleri" şeklinde (T.B.M.M. Zabıt Ceridesi 18:1-17, 1937). Kanun tasarisının Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda yapılan görüşmelerinde de "Veteriner Umum Müdürlüğü" şeklinde geçmiştir (T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 19: 71-77, 1937).

"Ziraat Bakanlığı Görev ve Teşkilât Kanunu"^{***} " 4 Haziran 1937 tarihinde kabul edilmiştir. Veteriner hekimlerin görev ve sorumluluklarına ilişkin olarak kanunun 9. maddesinde aşağıdaki hususlar saptanmıştır:

- Hayvanların sağlığını korumak
- Hayvanlardan insanlara geçen hastalıklar yönünden hayvanları ve hayvansal ürünleri zararsız hale getirmek
- Her türlü hayvan gıdasını ve barınağını kontrol etmek
- Hayvan hastalıkları ile mücadelede kullanılan aşı, serum vb. biyolojik maddeleri muayene etmek
- Evcil hayvanların niteliklerini, verimlerini ve sayılarını artırmak

Türkiye'de veteriner hekim karşılığı olarak kullanılan "*Baytar*" teriminin giderek toplum içinde mizahî anlamda yorumlanması veteriner hekimleri tedirgin etmiş; baytar teriminin "Veteriner Hekim"e dönüştürülmesi için uzun süre (1930 - 1937) mücadele edilmiştir(10). Tankut (114), "Veteriner" kelimesinin etimolojik

* T.B.M.M. Zabıt Ceridesi. 18: 1-17, 1937.

** T.B.M.M. Zabıt Ceridesi. 19: 71-77, 1937.

*** Kanun No: 3203, Resmî Gazete Sayı: 3630.

analizini yapmış; Türk diline uygunluğu ve uluslararası bir sözcük oluşunu dikkate alarak "veteriner" sözcüğünün bilimsel açıdan "baytar" teriminden üstün olduğunu belirtmiştir. Bu tarihten sonra Türkiye'de veteriner hekim ünvanı kullanılmaya başlanmıştır. Gerek periyodiklerdeki taramalarında saptanan birçok yazıdan, gerekse "Deontoloji Arşivindeki" belgelerden "baytar" sözcüğünün mizahî anlamda günümüze kadar kullanılageldiği ve veteriner hekimlerin, üzerinde hassasiyetle durduğu deontolojik bir konu oluşturduğu saptanmıştır.

Veteriner hekimlerin, hayvan ıslâhı, salgın hastalıklarla savaş gibi konulardaki görevlerini belirleyen yasal düzenlemelerin bulunmasına karşın; haklarını ve yetkilerini içeren bir kanunun olmayışı ve bu nedenle amprıkların de rahatça uygulamalar yapabilmeleri meslek kamuoyunda uzun yıllar sıkıntı yaratmıştır (12, 29, 90, 99).

"Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun" 9 Mart 1954 tarihinde kabul edilmiştir. Kanunun 5. maddesinde veteriner hekimlerin görev ve yetkileri şu şekilde saptanmıştır :

- a) Hayvanları muayene, hayvan hastalıklarını tedavi etmek ve hayvanlar üzerinde muktedir olabildiği ameliyatı yapmak, ihtisası icabettiren ahvalde ise mütehassis (veteriner hekim) e müracaatı tavsiye eylemek;
- b) Hayvanların vasıfları ve sağlık durumları hakkında rapor vermek;
- c) Kara ve deniz hayvanlarından elde edilen gıdai, sınai maddelerle mamüllerini, hayvan yemi olarak kullanılan muayene ve ihtisas sahibi ise tahlil etmek;
- d) (Veteriner hekim)likte tatbik olunan her türlü aşı, serum, biyolojik maddelerle müstahzaratı (ihtisas sahibi olmak ve bu maksatların tahakkuku için tedvin olunmuş hususi kanunların hükümlerine uymak şartıyla) ihzar, muayene, tahlil eylemek ve bu gibi hususatta rapor verebilmek;
- e) Eczanesi bulunmayan yerlerde hayvan hastalıklarında kullanılan her nevi aşı, serum, müstahzar ve biyolojik maddeleri muhtevi bir ecza dolabı tesis eylemek ve bu ilaçları satabilmek;
- f) Memleket hayvancılığının ıslah ve inkışafını engelleyici hareketleri ve bulaşıcı

* Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Deontoloji Arşivi

** Kanun No: 6343, Resmî Gazete Sayı : 8661

hayvan hastalıklarını görür veya işitirse en kısa bir zamanda keyfiyetten resmi makamları haberdar etmek ve istilâi mahiyet arzeden vekayide ise derhal muktedir olabileceği önleyici tedbirlere girişmek ve zootekni sahasında haiz olduğu ilmi salâhiyetini kullanmak.

Kanunun 8. maddesinde veteriner hekimlere hayvan muayene ve tedavisi için muayenehane açma hakkı tanınmıştır. Kaynak taramalarında, ilk özel kliniğin 1954 yılında Konya'da açıldığı, veteriner hekimlerin bu statüye kavuşabilmek için konuyu 1950'lerde tartışmaya başladıkları görülmüştür.

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi kliniklerinde 1969 yılında kurulan "Enformasyon Servisi", veteriner hekimlerin klinikler ile ilgili sorunlarını saptamak için aynı yıl yaptığı bir anket çalışmasında (16), özel muayenehane ve bu amaçla kullanılmaya elverişli özel bir yere sahip olan veteriner hekim sayısının 30 olduğunu, bunlardan dördünün Konya'da; üçünün de İstanbul'da bulunduğu saptamıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda ayrıca, dokuz veteriner hekimin özel kliniklere destek olacak idarî, ekonomik ve deontolojik önlemlerin alınmasını; bir veteriner hekimin de, özel veteriner klinikleri için tüzük hazırlanmasını istedikleri bildirilmiştir.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi tarafından, 1979 yılında "*Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği*"nin hazırlandığı, bölge odalarına gönderildiği, ancak, yönetmeliğin Tarım Bakanlığı tarafından incelenip Resmî Gazetede yayımlanmadığı için yaptırım yönüyle yürürlüğe konamadığı saptanmıştır.

Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı 1983 yılında çıkartılan 183 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname** ve 1985 tarihli 3161 sayılı Kanun*** ile yeniden yapılandırılmış; Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü, "*Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü*"ne dönüştürülmüştür. Bakanlık, 1991 yılında çıkartılan 441 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname**** ile "*Tarım ve Köyişleri Bakanlığı*" adını almış;

* Türk Veteriner Hekimliği Birliği Merkez Konseyi, Yayın No: 18, Ankara, 1979.

** Resmî Gazete Sayı : 18251 (Mükerrer)

*** Resmî Gazete Sayı: 18692

**** Resmî Gazete Sayı : 20955

Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nün görevleri de "Bitki ve hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele amacı ile program ve projeler hazırlamak, hazırlatmak..." olarak belirlenmiştir.

Bakanlığın bu çalışmaları, tüm eğitim - öğretim kurumları ve meslekî örgütler tarafından tepkiyle karşılanmış; yapılan düzenlemelerin veteriner hekimliğinin kanunlarla verilmiş olan "görev, yetki ve sorumluluklarına" uygun olmadığı ifade edilmiştir.*

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi tarafından oluşturulan komisyonun* (27 Ocak 1993 tarih ve 6/700 sayılı yazı) hazırladığı "*Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği*" (EK-1.), bölge odalarının, veteriner fakültelerinin ve Tarım Bakanlığının görüşleri de alınarak kabul edilmiş, 9 Temmuz 1994 tarih ve 21985 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak uygulamaya konulmuştur. Yönetmeliğin, *Etik Kurulun Kuruluşu* başlıklı 17.maddesinde aşağıdaki konulara yer verilmiştir:

Madde 17: Veteriner hekim herhangi bir hayvan türü üzerinde yapacağı deneysel amaçlı uygulamalarda ulusal ve uluslararası etik kurallara uymak zorundadır. Bu kurallar Bakanlık merkezinde oluşturulan etik kurul ile araştırma yapacak kurum ve o kuruluşlarda oluşturulan yerel etik kurullar aracılığı ile denetlenir. Bu çerçevede yapılacak tüm araştırmalar için etik kurulun onayı aranır.

Türkiye'de veteriner hekimliği andının (EK-9.) ilk kez, 1981 yılında, Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümü Kutlamaları çerçevesinde, Prof. Dr. Ferruh Dinçer tarafından hazırlanarak, uygulandığı** saptanmıştır. Deontoloji yönetmeliğinin 1994 yılında yayımlanması ile Türkiye'deki tüm veteriner

* Bu konuda Veteriner Fakülteleri ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi tarafından verilen raporlar ile meslek dergilerinde yayımlanmış çok sayıda makale bulunmaktadır. Ancak konu başına bir araştırma alanı olarak görüldüğünden ayrıntılara girilmemiş ve bu nedenle kaynaklar ayrıca gösterilmemiştir.

** Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Atatürk'ün 100. Doğum Yılı Özel Sayısı, 28 (1-4): 285, 1981.

fakültelerinden mezun olanlara " Meslek Yemini " yaptırılması zorunluluğu getirilmiştir. Yönetmeliğin buna ilişkin 5. maddesi aşağıda belirtilmiştir:

Madde 5: Veteriner hekimler mezuniyet belgelerini (veya diplomalarını) almadan önce veteriner fakültelerinde düzenlenecek bir törende Konsey veya oda temsilcisinin de katılımı ile veteriner hekimliği andını topluca okuyarak " Meslek Yemini " ederler. Toplantıya katılmayanlara dekan veya görevlendireceği bir yetkilinin, Konsey veya oda temsilcisinin katılımı ile Meslek Yemini ettirilir. Veteriner hekimler, meslek yaşamları boyunca veteriner hekimliği andı, çevre-doğa koruma bilinci ile, İnsan ve Hayvan Hakları Evrensel Bildirgelerini de gözönünde bulundururlar.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Hukuk Anabilim Dalı Başkanı Prof.Dr. İsmet Sungurbey tarafından 1980'li yıllarda başlatılan "Hayvanları Koruma Yasası" (111) çıkartılması girişimleri sonucunda, Çevre Koruma Genel Müdürlüğü ve İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından 1995 yılında iki kanun tasarısı hazırlanmıştır. Ankara Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası tarafından istenen* A.Ü. Veteriner Fakültesi'nin görüşünü belirlemek üzere, Veteriner Fakültesi Dekanlığı tarafından oluşturulan komisyon** yaptığı değişiklik ve ekleri içeren raporunu 29 Mayıs 1995 tarihinde Dekanlığa sunmuştur. Bu raporda, genelde kanunun çıkarılmasının yararlı olacağı belirtilmiş; veteriner hekimlerin meslekî ve bilimsel alandaki yetkilerinin dikkate alınarak sorumluluklarının belirlenmesinin ve çıkarılacak yasanın veteriner hekimlerin görevlerine, hayvan ve toplum sağlığına olumsuzluklar yansıtmayacak şekilde düzenlenmesinin zorunlu olduğu bildirilmiştir.

"Serbest Veteriner Hekimlerin Salgın Hastalıklar Mücadelesinde İstihdamı Hakkında Yönetmelik*** " 24 Ağustos 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Serbest veteriner hekimliği mesleğinin icrâsına ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla, 29 Ağustos 1995 tarihinde çıkartılan "Serbest Veteriner

* Ankara Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası, 27.3.1995 tarih ve 134 sayılı yazı.

** Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanlığı 5.4.1995 tarih ve 1097 sayılı yazı.

*** Resmî Gazete Sayı: 22384

*Hekimlik Yönetmeliği** "nin *Deontoloji* başlıklı 9. maddesinde, "Serbest veteriner hekimlik yapanlar, veteriner Hekimliği *Deontoloji Yönetmeliğine* uygun olarak faaliyette bulunmak zorundadırlar." ifadesi yer almıştır.

2.2- Eğitim - Öğretim

Cumhuriyetin ilânından sonra ülke ekonomisine önemli katkıları olan veteriner hekimlerin sayılarının yetersizliği de dikkate alınarak, eğitimin modernleştirilmesi konusuna ağırlık verilmiştir (57).

Bir yandan İstanbul'daki "*Baytar Mekteb-i Alîsi* (Veteriner Yüksek Okulu)" nin programları iyileştirilirken, diğer taraftan Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün (Y.Z.E.) kuruluş çalışmaları hızlandırılmıştır (57).

Ankara'da Y.Z.E. binalarının tamamlanmasından sonra okul tüm eşyaları ve öğrencileri ile beraber Ankara'ya taşınarak, "*Baytar Fakültesi*" adıyla öğretime açılmıştır. Başlangıçta 4 yıl olan öğretim süresi; 1939 yılında 5 yıla çıkarılmıştır. İlk "Üniversiteler Kanunu"nun (Resmî Gazete Sayı:6336 Kanun No:4936) kabul edilmesi ile Ankara Üniversitesi kurulmuş; 1948 yılında da Veteriner Fakültesi, Ankara Üniversitesine katılmıştır. Veteriner fakültesinde "*Veteriner Tarihi ve Deontoloji*" dersi 1944 yılından itibaren Ord. Prof.Dr. Hilmi Dilgimen tarafından vermeye başlanmış; 1950'de ise "*Veteriner Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü*" kurulmuştur (57).

Üniversiteler Kanununun 11. maddesi uyarınca Nisan 1965 tarihinde "*Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu*" açılmıştır. Bu yüksek okul bünyesindeki "*Sağlık Bilimlerinde Araştırma ve Yayın Teknikleri*" adlı yüksek lisans dersi vermeye başlamıştır(116).

* Resmî Gazete Sayı: 22389

Ankara Üniversitesi Senatosu'nun 13 Haziran 1967 tarihli toplantısında alınan 3548 sayılı kararla Elazığ'da, Ankara Üniversitesi'ne bağlı bir Veteriner Fakültesi kurulmuş; gerekli hazırlıkların tamamlanmasından sonra, fakülte 1970 yılında eğitim-öğretime başlamıştır (130). 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 40. maddesi uyarınca Doç. Dr. Ferruh Dinçer 1974-1976 ve 1978-1980 yılları arasında bu fakültede Veteriner Tarihi ve Deontoloji derslerini vermiştir.

İstanbul Üniversitesi Senatosu kendi bünyesinde bir veteriner fakültesinin kurulmasını 1964 yılında kabul etmiş; ancak fakülte 1972-1973 öğretim yılında eğitime başlayabilmiştir. Bu fakültede "*Veteriner Tarihi ve Deontoloji*" Derslerini Üniversiteler Yasasının 40. maddesine göre görevlendirilen Prof. Dr. Nihal Erk vermiştir (19).

2547 Sayılı "Yükseköğretim Kanunu"^{*} nun kabulünden sonra kürsüler kaldırılmış; bölümler ile onlara bağlı anabilim ve bilim dalları oluşturulmuştur (41, 42).

Mevzuat uyarınca "Veteriner Fakültelerinde Eğitim ve Öğretim Planı İle İlgili İlkeler"^{**} belirlenmiş; Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji - Tarım - İstatistik - Hayvancılık İşletme Ekonomisi ve Su Ürünleri derslerinin seçmeli dersler arasına alınması kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Birimi Başkanlığı tarafından Fakülte Dekanlığı'na gönderilen yazıda^{***} Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji'nin, bilim dalları dışında tutulmasının bilimsel açıdan mümkün olamayacağı; bu konunun, bilim dalları kapsamına giren meslek dersleri arasında görülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Anılan yazıda, Veteriner Hekimliği Tarihinin tamamlayıcısı olarak belirtilen Deontolojinin, özellikle paramedikal meslek gruplarında büyük önem taşıdığına da dikkat çekilmiştir.

* Resmi Gazete Sayı:17384

** Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, 17.8.1982 tarih ve 2955 sayılı yazı.

*** F. Dinçer, 27.08.1982 tarih ve 225/82 sayılı gerekçeli rapor.

Uzun süre yapılan girişimler sonucunda(42), Üniversite Senatosu'nun 29 Mart 1988 tarihli toplantısında "*Veteriner Hekimliği Temel Bilimler Bölümü, Morfoloji Anabilim Dalı'na bağlı olarak Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Bilim Dalı*" kurulması uygun görülmüştür.

Yükseköğretim Yürütme Kurulunun 7.10.1993 tarihli toplantısında ; "*Tıp Fakültelerinde Deontolojinin anabilim dalı olarak yer aldığı dikkate alınarak , AÜ Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Temel Bilimleri Bölümü Morfoloji Anabilim Dalı bünyesindeki Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Bilim Dalının, anabilim dalına dönüştürülmesi, 2547 sayılı kanununun 2880 sayılı kanunla değişik 7/d-2 maddesi uyarınca uygun görülmüştür*" şeklinde karar alınmıştır.

Türkiye'de sayıları 14'e ulaşan veteriner fakültelerinden Ankara, Elazığ Aydın ve Kayseri'de "*Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı*"; Konya ve İstanbul'da da başka bir anabilim dalına bağlı olarak "*Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Bilim Dalı*" bulunmaktadır. Veteriner fakültelerinin ders programlarında 1994 yılında yapılan değişikliklerle veteriner fakültelerinde "*veteriner hekimliği tarihi*" 1. sınıfta, "*Meslekî Etik, Deontoloji, Veteriner Hekimliği Mevzuatı*" 4 ya da 5. sınıflarda verilmeye başlanmıştır.

Ankara Üniversitesi Fakülte Kurulu kararı* ile "Ankara Üniversitesi Etik Kurul Yönergesi" hazırlanması amacıyla Prof.Dr. Ferruh Dinçer başkanlığında, 11 Mart 1996 tarihinde bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyonun, yaptığı incelemeler sonucunda hazırladığı taslak Fakülte Kurulunda 25 Haziran 1996 tarihinde yapılan görüşmede kabul edilmiş** , Yönergenin 3.maddesi gereğince yapılan seçim ile "Etik Kurul" oluşturulmuş Kurul 10 Temmuz 1996 tarihindeki ilk toplantısında görev bölümü yapılarak çalışmalarına başlamıştır.

* Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Fakülte Kurulu, 11 Mart 1996 Tarih ve 16 Sayılı Karar.

** Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Fakülte Kurulu, 25 Haziran 1996 Tarih ve 17 Sayılı Karar.

Etik Kurul Yönergesinin 2.maddesinde amaç şu şekilde açıklanmıştır (Ek-10.):

" Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nin birimlerinde yapılacak olan bilimsel araştırma, yayın, sağlık hizmetleri uygulamaları ve eğitim-öğretim gibi temel etkinliklerde kullanılan yöntem ve materyaller ile ilgili minimum etik standartları saptamak, etik ilkeler doğrultusunda görüş bildirmek; gerektiğinde yeni ilkeler oluşturmak ve bunların uygulanmalarına ilişkin düzenlemeleri yapmak, Fakülte içinden ya da dışardan yapılacak araştırma ve yayın işlerine ilişkin başvurularda görüş bildirmekle yükümlü Etik Kurulun görevlerini ve çalışma biçimini belirlemek."

Kurul Yönergesinde, bu amaçları gerçekleştirebilmek için, araştırmacılara ve kurul üyelerine düşen görev ve sorumluluklar açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, araştırmalarda uyulması istenen ve uluslararası düzenlemeler de dikkate alınarak oluşturulan "Hayvan Deneyleri ile İlgili Etik İlkeler"e de yer verilmiştir (EK-10.) .

Örgütlenme ve eğitim kuruluşlarındaki bu gelişmeler yanında veteriner hekimliğinde deontoloji-etik konusu, son yıllarda yapılan çeşitli toplantılarda (44, 45, 46, 47) ve bilimsel kongrelerde (48, 80) genel hatlarıyla ele alınmıştır.

IV.BÖLÜM

TARTIŞMA ve SONUÇ

Kaynaklara göre (24, 30, 66), deontoloji-etik konusundaki düşünce ve uygulamaların, genel olarak mesleğin görev ve yetkileri ile ilgili olduğu ileri sürülebilir. Göksel'in (66) belirttiği gibi, bu görev ve yetkilerin temelini yasalar ve genel değer yargıları oluşturmaktadır.

İnsan-hayvan ilişkisinin evrimsel gelişimi içinde gerçekleştirilen evciltme işlevi sonunda, veteriner hekimliğin de başladığı yorumunun (108) yanısıra, hayvanların ürünlerinden yararlanarak temel gereksinimlerini karşılayan insanların, aslında zorunlu olarak hayvan sağlığının korunması ile ilgilendikleri düşünülebilir. Gerçekte, günümüz değer yargıları açısından da bu ilişkinin hâlâ yürürlükte olduğu söylenebilir..

Yazılı dönem öncesine ait mağara resimleri ve tapınak duvarlarındaki kabartmalarda hayvan bakımı ve tedavisi ile ilgili figürler (49, 104); veteriner hekimliği uygulamalarının belirli kurallara göre yapıldığını belgelemekte ve oluşan meslekî bilgi birikiminin sonraki nesillere aktarılmasının da sözkonusu olduğu kanısını uyandırmaktadır.

Yazılı döneme geçildiğinde ise, veteriner hekimlerin meslekî görev, yetki ve sorumluluklarının kanunla (120) belirlenmesi, veteriner hekimliğin bir meslek olarak kabul edildiği kanısını güçlendirmektedir.

Hammurabi Kanunlarındaki (120) veteriner hekimliğe ilişkin maddelerin kapsamı bu açıdan değerlendirildiğinde; veteriner hekimin mesleğine, hasta sahibine ve hastasına karşı yetki, görev ve sorumluluklarının sınırlarının çizilmesi; verilen hizmet karşılığında alınacak ücretin ve uygulamalardan doğacak zarar karşılığında cezaî yaptırımların belirlenmiş olması, deontoloji konusunun ana unsurlarının dikkate alındığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Eski Hindistan'da Veda'lar ve eski İnan'da kutsal kitap Ahura Mazda'nın hayvan tedavisi ile ilgili bölümlerinin olması (76, 78, 108) eski doğu uygarlıklarının dinî sistemlerinin de konuya ışık tutabilecek kaynakları oluşturduğu fikrini destekleyebilir. Eski Hindistan'da Veda'ların hayvan hastalıkları ile ilgili bölümlerinin yazarlarına hayvan türüne göre farklı isimler verilmesi ve daha sonraki dönemlerde de ilk hayvan hastanelerinin açılarak buralarda çok çeşitli hayvan türlerinin tedavi edilmesi, veteriner hekimliğinde uzmanlaşmanın olduğunu göstermesinin (105, 108) yanısıra genel olarak insanların, özel olarak da veteriner hekimlerin hayvanlarla ilişkilerinde dinî inançlar çerçevesinde belirlenmiş ilkelerle mesleklerini uyguladıkları kanısını uyandırabilir.

Eski Mısır'da tapınak duvarlarında veteriner hekimliği uygulamalarına ilişkin figürlerin bulunması (49, 63, 104); kutsal kabul edilen hayvanların tedavileri ile rahiplerin uğraşması ve diğer hayvan hastalıklarını tedavi eden çobanların hâkir görülmesi (104, 108) insan-hayvan ilişkileri ve veteriner hekimliği açısından değer yargılarındaki çelişkili durumların göstergesi olarak kabul edilebilir.

Eski İnan'da, hekimlik yapabilmek için başarının ispat edilmesinin gerekmesi (101, 108) ve yapılan hizmet karşılığında alınacak ücretlerin belirlenmiş olması (55, 78, 101, 108) "veteriner hekim kimliğinin" ilke olarak günümüz değerlerine yakın bir durumda bulunduğu kanısını doğurmaktadır.

Eski Yunanistan'da coğrafî konum ve uygun iklim koşulları nedeniyle salgın hayvan hastalıklarının görülmeyişinin veteriner hekimliğinin gelişmemesine neden olduğu ileri sürülmüşse de (101, 107, 108) hayvanların insan yaşamında önemli bir yer tuttuğu mitolojik verilerden anlaşılabilir. *Aesculapius*'a hekimlik sanatını öğreten *Centaur Chiron* 'un at bedenli, insan başlı bir yaratık görünümünde resmedilmesi (76, 108), tıbbın sembolü kabul edilen yılanın *Aesculapius*'un asasına dolanmış olarak tasvir edilmesi tedavi sanatında hayvanların bilgi ve hünere kaynağı olarak sembolize edilmiş oldukları kanısını uyandırmaktadır.

Rasyonel ve lâik tıbbın kurucusu Hipokrat'ın, günümüz tıbbi deontoloji ilkelerinin ana hatlarını çizen andında (76) veteriner hekimliğine ilişkin uygulamalar ifade edilmemiş olmakla birlikte bu ilkelerin, veteriner hekimliği deontolojisi için de geçerli olduğu ve zamanla uygulamalara etik açıdan temel oluşturduğu söylenebilir.

Eski Yunan'da veteriner hekimliğine ilişkin çok fazla veri olmadığı belirtilmesine (108) karşın, özellikle at ve köpek yetiştiriciliği konusunda yazılan kitaplarda (104, 108), hayvanlara insanî yaklaşım ile ilgili bilgilerin bulunması Hipokratik etkilerin yansıması olarak değerlendirilebilir.

Aristo'nun bilimsel anlamda hayvan bakımı, hastalıkları ve fizyolojisi ile ilgilenmesine ve bu konularda eserler vermiş olmasına (81, 101, 104) karşın; hayvanların insanlardan daha alt düzeyde canlılar olduğu şeklindeki felsefi yorumunun (102), yüzyıllarca Batı dünyasında hayvanlara yapılan acımasız uygulamalara dayanak oluşturduğu ileri sürülebilir.

Eski Roma'da uzun bir dönem dinî-sihri esaslara göre uygulanan (104, 108) veteriner hekimliği konularında eski Yunanistan'ın etkisinden sonra yazılan eserlerden de (104, 108) anlaşılacağı gibi; günümüzün hayvan gönenci kavramı ile uyum sağlayan öğelere yer verilmesi; olumlu bir nokta olarak görülebilir. Ancak, Vegetius'un çalışmalarından (104) daha sonraki dönemlerde konunun yeniden gözardı edildiği izlenebilmektedir.

Bizans İmparatorluğu döneminde at yetiştiriciliği ve hastalıklarına ilişkin kaynakların bir araya toplanması (76, 104, 108), Batı dünyasının karanlık çağı (94) öncesine ait sınırlı kaynaklardan biri olarak değerlendirilebilir. Apsyrtus'un hastalık nedenlerini öğrenmek amacı ile, otopsi yapılması gereğini belirtmesinin (104, 108), araştırma etiği açısından önemli olduğu söylenebilir.

Batı dünyasında 5. yüzyıl ile 12. yüzyıl arasında veteriner hekimliği uygulamalarının Kilisenin olumsuz etkisi altında kalması ve hayvanların aşagılık yaratıklar olarak kabul edilmesi, hem hastalıkların tedavisiyle uğraşanların küçümsenmesine yol açan, hem de deontoloji konularının gelişmesini önleyen önemli bir neden olarak düşünülebilir.

İslam uygarlığı döneminde 9. yüzyıldan itibaren özellikle at hastalıkları ve yetiştiriciliği konusunda "*baytarnama*" adı verilen orijinal nitelikteki eserlerde daha önceki dönemlerde yazılmış kitaplara atıflar yapılması (34, 52, 57), araştırma ve yayın etiği ilkelerinin önemli örnekleri olarak değerlendirilebilir. Bu dönemde verilen en önemli eserlerde, dinî açıdan günah kabul edilen uygulamaların bile yapılması gerektiği yönünde görüşlerin ifade edilmesi (52, 54) bilimsel düşüncenin dinî otoritenin etkisinde olmadığı kanısını uyandırmaktadır.

Modern anlamda okulların açılmasından önce Avrupa'da etkili olan sığır vebası salgınlarının önlenmesinde görevlendirilen beşeri hekimlerin, bu konuda başarı sağlanabilmesi için hayvanların kendi doktorlarının yetiştirilmesi gerektiğini belirtmeleri (38), hekim-veteriner hekim işbirliğinin ilk adımı olarak tanımlanabilir.

Veteriner Okulunun 1762'de Fransa'da açılmasını takiben 18. yüzyılın sonuna dek Avrupa'nın diğer ülkelerinde de okulların açılması (126), veteriner hekimliği mesleğinin Avrupa'da uluslararası düzeyde onaylandığını ve öneminin kavrandığını göstermektedir. Bu bağlamda ulusal düzeydeki deontoloji konularının da uluslararası bir boyut kazanmaya başladığı söylenebilir.

Veteriner hekim Thierry'in 1876 yılında yayımladığı eseri (117) veteriner hekimliği tarihinde deontoloji alanında bugüne dek saptanabilen ilk yapıt olarak görülmektedir. Bu noktadan hareketle, veteriner hekimliği deontolojisine ilişkin konuların 1870'li yıllardan itibaren eğitim programlarına resmen girmiş olduğu kabul edilebilir. Bu eserin konu başlıklarından da anlaşıldığı gibi günümüzde de geçerli olan tüm deontoloji konuları detaylı bir biçimde ele alınmıştır.

Avrupa'da veteriner hekimliği hizmetlerinin uluslararası düzeyde uygulanmasını ve kontrolünü amaçlayan 1863 tarihli ilk veteriner hekimliği kongresinin (1, 22) deontoloji konusunda da uluslararası yaptırımları getirdiği ileri sürülebilir.

Birliğin, 1905, 1909 ve 1930 yıllarında toplanan kongrelerinin kararları içinde yer alan veteriner hekimliği uygulamalarının yasal düzenlemelerle korunması; evcil hayvanların sağlık durumlarının devletler tarafından kontrol edilmesi; uluslararası hayvan ticareti, hastalıklar ve her türlü hayvan hareketleri konusunda haberleşme ve sağlık raporu hazırlama zorunluluğu ve bunlardaki doğruluk gibi konuların (1, 27) uluslararası düzeyde deontoloji uygulamaları olduğu söylenebilir.

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'nin 1963 yılındaki toplantısında o yılın "Dünya Hayvan Sağlığı Yılı" olarak kutlanmasına (27), 1975 tarihindeki toplantıda deontoloji konularının da işlendiği veteriner hekimliği tarihi konusunun ders programlarına alınmasına (1) ve aynı tarihte 9 Temmuz'un "Dünya Veteriner Hekimleri Günü" olarak kutlanmasına (1) ilişkin kararları deontoloji konusunun uluslararası düzeydeki yaptırımları olarak kabul edilebilir.

Moskova'da 1979 yılında düzenlenen 21. kongrede (1) "çevre koruma, hayvan davranışları, hayvan koruma ve bakımı" gibi doğrudan deontolojiye ve etiğe ait konuların ele alınması, bir bakıma, bu konunun uluslararası düzeyde onaylanması olarak değerlendirilebilir. Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'nin uzmanlar komisyonu tarafından 1988'de hazırlanan ve 1990 yılında kabul edilen "*Hayvan Gönenci ve Etoloji Yönetmeliği*"nde hayvanlara karşı toplumun ve veteriner hekimlerin sorumluluklarının ayrıntılı olarak açıklanmış olması (125), deontoloji-etik konularının veteriner hekimliği açısından ulusal ve uluslararası düzeyde öneminin arttığını gösteren somut bir örneği olarak kabul edilebilir.

Veteriner hekimliği etik yasasının 1991'de hazırlanması ve 1992'de Daîmi Komite tarafından kabul edilmesi (EK-2.); "veteriner hekimliği eğitiminde minimum

gereksinimler" başlıklı raporda (127) 22 temel disiplin arasında "*Meslekî Etik, Hayvan Gönenci ve Çevre*" konularına yer verilmesi ; 3 - 9 Eylül 1995 tarihleri arasında Yokohama-Japonya'da yapılan 25. Dünya Veteriner Hekimleri Kongresinde (EK-5.) deontoloji ve etik ile doğrudan ilgili konuların dört ayrı sekiyonda sunulan bildiri ve tartışmalarla ele alınması, veteriner hekimliğinde deontoloji ve etik konusunun son yıllarda uluslararası düzeyde ciddiyet ve önemle benimsendiğinin kanıtları olarak görülebilir.

Dünya Veteriner Hekimleri Birliğinin, Yokohama (1995) Kongresi'nde Japon Veteriner Hekimleri Birliği'nin hazırladığı "*Veteriner Hekimliği Andı*"nın (EK-9.) bütün ulusal veteriner hekimleri birliklerince örnek alınarak, ulusal meslek andlarının hazırlanması yolundaki isteği ve tüm dünyadaki meslekî yasaları biraraya toplama çalışmaları (EK-6.), veteriner hekimliğe ilişkin evrensel etik değerlerin oluşması yolundaki çabalar olarak değerlendirilebilir.

Bu son düzenlemeler çerçevesinde, mesleğin gereksinimlerini ve toplumun beklediği hizmetleri karşılayabilecek nitelikte veteriner hekimlerin yetiştirilebilmesi (58) için temel mesleki bilgilerin yanı sıra, deontoloji ve etik konularının üzerinde durulması bir gereklilik olarak görülebilir.

Araştırma süreci içerisinde yapılan yazışmalardan pek çok ülkede hayvanları korumaya ve meslekî etik ilkelerini belirlemeye yönelik yasal düzenlemelerin bulunduğu anlaşılmıştır (Tablo-2.1.). Fransa dışındaki ülkelerde "deontoloji" teriminin kullanılmadığı, ancak, diğer ülkelerde kullanılan "etik" teriminin de içerik olarak aynı olduğu saptanmıştır. Bu bulgulara dayanarak, Türkiye'de ve dünyada etik teriminin, veteriner hekimliği uygulamalarının normatif bilgilerini içermesi anlamı ile kullanıldığı ileri sürülebilir.

Tüm dünyada eğitim kurumları dışında, hayvanlara kötü muameleyi önlemek için yapılan etkinliklerin 19.yüzyıla kadar gidebildiği (129) saptanmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra toplumlarda çevre duyarlılığının artmasına paralel olarak, hayvanların deneylerde kullanılmasına karşı

hareketlerin de artış göstermesi (15) hayvan deneyleri yerine hücre ve doku kültürleri gibi alternatif yöntemlerin kullanılması şeklindeki öneriler (15, 17), günümüzde birçok Batı ülkesinde hayvan deneylerinin sıkı bir şekilde denetlenmesine ilişkin uygulamaların (59) başlatılmasına yol açmıştır. Bu gelişmelerin giderek veteriner hekimliği etiği alanında en önemli tartışma konusunu oluşturacağı ileri sürülebilir.

“Hayvan hakları” konusunu “politik bir hareket” olarak kabul eden bazı çevreler (102), hayvanların insanların gereksinimleri için kullanılmasına son verilmesini talep ederken, bazı kuruluşlarca (124) da “hayvanlara karşı sorumluluklarımız olduğu” fikri öne çıkarılmaya çalışılmaktadır. Kuşkusuz veteriner hekimliği mesleği de bu tartışmalarla yakından ilgilidir. Ancak, son yıllarda yayımlanan bir kaç makale (21, 82, 115) dışında konu, veteriner hekimliği açısından tartışılmamıştır. Tüm dünyada, hayvanların sağlıklı yaşatılmasının ve insanlara sağlıklı hayvansal ürünler sunulmasının veteriner hekimlerin birincil görevi olarak kabul edildiği görüşünden (60, 120) hareketle, meslekî uygulamalar sırasında oluşacak vicdanî sorunlara açıklık getirmesi açısından, hayvan hakları konusunda veteriner hekimlerin tutumlarının belirlenmesi zorunluluğunun gündeme geldiği söylenebilir.

İnsan - hayvan ilişkisinin değerlendirilmesinde tartışma zemini yaratan ve hayvan hakları hareketlerinin temel dayanaklarından birini oluşturan "Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi"nin veteriner hekimliğin yasalarla belirlenen görev ve sorumlulukları dikkate alınarak, meslekî deontoloji - etik açısından yorumlanmasının kamuoyunu aydınlatmak bakımından gerekli olduğu ileri sürülebilir.

Beşeri hekimliğe ilişkin inceleme ve araştırmalarda 1980'li yıllarda kesinlik kazanan "etik kurul" oluşturulması zorunluluğu (69), dolaylı olarak veteriner hekimliği alanını da etkilemiştir. Uluslararası alanda tanınmış birçok derginin (47) hayvan deneylerine dayalı araştırmalarda ön gördüğü koşullar bunu doğrulamaktadır. Hayvan deneylerine yönelik etik kurulların oluşturulması (48,

59), yukarıda işaret edilen noktalar açısından önemli bir gelişmedir. Ancak, bu kurulların kapsamına klinik uygulamalar ve diğer çalışma alanlarının da alınmasının yararlı olacağı ifade edilebilir.

Türkiye'deki durum uluslararası düzeydeki gelişmelerle karşılaştırıldığında aşağıdaki hususlar saptanabilmektedir.

Modern anlamda veteriner hekimliği okullarının açılışından önceki dönemlerde tüm eski uygarlıklardaki insan-hayvan ilişkisi örneklerinin Türklerin tarihleri boyunca sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamlarında önemli ölçüde etkili olduğu görülmektedir. Bu ilginin doğal olarak hayvan tedavisi ile uğraşanları etkilediği; onlara yetki ve sorumluluklar getirdiği, davranış biçimlerini belirlediği ileri sürülebilir.

Gerek dünyada, gerekse Türkiye'de modern veteriner hekimliği okullarının açılışı, veteriner hekimlere görev, yetki ve sorumluluk çerçevesinde deontolojik yükümlülükler de getirmiştir. Bu yasal yaptırımlar karşısında oluşan bireysel davranış biçimleri yanında, meslek politikası ve pratiği açısından örgütsel düzeyde bir görev ve sorumluluk kavramı ve tanımı geliştirilmiştir. Nitekim, 1865'te Viyana'da toplanan İkinci Dünya Veteriner Hekimleri Kongresine Türkiye'den de bir üyenin katılımı (35) Türkiye'de modern anlamda eğitim gören mezun olan (1845) veteriner hekimlerin 20 yıl sonra uygulama alanında Batı ile entegre olduğunu göstermektedir. Bu noktadan hareketle, Batıda görülen uluslararası düzeydeki gelişmelerin 1865'den itibaren Türkiye'de de izlendiği kabul edilebilecektir. Kaynaklara göre (35, 57) Dünya Veteriner Hekimleri Birliğinin toplantılarına Türkiye'den veteriner hekimlerin katılmaları bunu kanıtlamaktadır. Fransa'ya 1880'li yılların sonunda eğitim amacı ile gönderilen öğrencilerin o tarihlerde Batıda geçerli olan deontoloji kavram ve uygulamaları ile yüzyüze geldikleri düşünülebilir. Bunların, 1895'de yurda dönüşlerinden sonra, deontoloji ve veteriner hekimliği mevzuatının ders programlarına alınması, bu kanıyı doğrulamaktadır. Buna dayanarak, Fransa'da

1876'da yayımlanan Deontoloji Kitabının (117) en azından konu ve amaçları ile Türkiye'de 19. yüzyılın sonunda eğitime aktarılmış olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan, 1880'de Vasıta-i Servet (37) ile başlayan dergi yayıncılığı işlevinde veteriner hekimlerin devlete ve topluma yönelik görevlerindeki sorumluluğu yanında, topluma yönelik eğitici-öğretici hizmetleri yüklenmesi, deontolojik uygulamalar çerçevesinde değerlendirilebilir.

Türkiye'de ilk kurulan Veteriner Hekimler Derneği (6) amacı açısından deontolojik bir girişim olarak değerlendirilebilir. Bu derneğin yayın organındaki kurallar ise, araştırma ve yayın etiğinin uygulanmasına yönelik bir örnek olarak kabul edilebilir.

Birinci Dünya Savaşından sonra, salgın hayvan hastalıklarının önlenmesinde uygulanacak uluslararası düzeydeki yaptırımları ve haber ağını oluşturmak amacıyla kurulan (1924) Ofis International des Epizooties (OIE)'ye, Cumhuriyetin ilânından sonra Türkiye'nin de üye oluşu, 1928 tarihli Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununun uluslararası kurallar uyarınca düzenlenerek yürürlüğe konulması, 1930 yılında kurulan Türk Veteriner Hekimleri Derneğinin aynı zamanda Dünya Veteriner Hekimleri Birliğine üyelik görevini yüklenmesi; kamusal düzeydeki veteriner hekimliği hizmetlerinin 1936 tarihli Cenevre Anlaşması dikkate alınarak, Tarım Bakanlığı bünyesinde 1937'de 3203 sayılı yasa ile oluşturulması; 1954 yılında 6343 sayılı yasa ile kurulan Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin o tarihten başlayarak, Dünya Veteriner Hekimleri Birliği ile sürekli bir iletişim kurması Türkiye'de 1920'lerden itibaren gerek Bakanlık, gerekse meslek kuruluşları kanalıyla, Batıdaki resmî ve örgütsel alandaki veteriner hekimliği hizmetleri ile, dolayısıyla deontoloji konusunu da içeren karar ve yaptırımlarla içiçe olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de, Cumhuriyet döneminde, veteriner hekimliğine ilişkin olarak çıkarılan ve uygulanan yasalarda, veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumlulukları çerçevesinde belirlenen hükümlerin, uluslararası standartlara uyum

zorunluluğu nedeniyle diğer ülkelerle benzer olduğu kabul edilmelidir. Bunun yanında 1979'da Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin ayrı bir deontoloji yönetmeliği hazırlaması, 1981 yılında veteriner fakültelerinden mezun olanlara veteriner hekim andının getirilmesi, tüm fakültelerin programlarında deontoloji, etik ve mevzuat derslerine yer verilmesi, 1994 yılında Deontoloji Yönetmeliğinin Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulması, bu yönetmelik gereği 1996 yılında Türkiye'de ilk Etik Kurul Yönergesinin hazırlanması ve uygulanması Türkiye'de deontoloji ve etik konularının başlangıçtan beri olduğu gibi, 1980'li yıllarla birlikte uluslararası düzeydeki gelişmelere paralel olarak, eğitim kurumları, bakanlık ve meslek örgütleri tarafından ele alındığını göstermektedir. Türkiye'de pet hayvanlarına karşı ilginin giderek artışı, özel veteriner hekimliği uygulamalarının yaygınlaşması, hayvanları korumaya yönelik etkinliklerin güncelleşmesi hatta parlamento gündemine gelmesi, etik kurullar kanalı ile araştırmalarda deney hayvanlarının kullanılmalarına ilişkin yaptırımların getirilmesi Batıda olduğu gibi, deontoloji ve etik konularının ülkemizde de 21. yüzyılda veteriner hekimliği hizmetleri içinde önemli bir yer tutacağı düşüncesini güçlendirmektedir.

SONUÇ

Veteriner hekimliğin evciltme olayı ile başladığı görüşüne katılarak, deontoloji konusunun da ilk çağlardan itibaren ele alınabileceği ileri sürülebilir.

En eski Doğu uygarlıklarından başlayarak, Mısır ve Mezopotamya'da, eski Yunan ve Roma'da hayvan yetiştiriciliğine ve veteriner hekimliğe ilişkin bulgu ve belgelerde, deontoloji konusuna ışık tutan bilgilerin, açıklamaların ve yasal yaptırımların bulunduğu saptanabilmiştir. Veteriner hekimliğin görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin olarak günümüzdeki deontoloji tanımına ışık tutan pek çok kavramın bu uzun tarih süreci içinde oluştuğu, hatta, günümüzün deontolojik kavramlarıyla tamamen örtüştüğü ileri sürülebilir.

Ortaçağ Hristiyan dünyasında veteriner hekimliği alanındaki durgunluğa karşın, İslâm uygarlığı çağı eserlerinde, deontoloji konusuna ışık tutan bilgilerin varlığı saptanmıştır.

Modern veteriner hekimliği okullarının açılmasıyla, çağdaş anlamda deontoloji konusunun gündeme geldiği anlaşılmaktadır.

İlk Dünya Veteriner Hekimleri Kongresi (1863) ile, deontoloji konularının uluslararası düzeyde ele alındığı saptanmıştır.

Gerek Dünya Veteriner Hekimleri Birliğinin, gerekse diğer uluslararası kuruluşların çalışmaları ile, tıp alanında olduğu gibi, veteriner hekimliğinde de konunun 1980'lerde eğitim ve araştırmalarda ele alındığı ve bu amaçla uluslararası düzeyde deontoloji-etik mevzuatının oluşmaya başladığı görülmektedir.

Türklerin en eski tarihlerinden beri, hayvan yetiştiriciliği ve hastalıkları çerçevesinde, deontolojik konulara da yer verildiği anlaşılmıştır. Dünyadaki örnekler gibi Türkiye'de de 1842'de ilk veteriner okulunun açılması ile birlikte

çağdaş anlamda deontoloji konusunun eğitim ve uygulama alanında ortaya çıktığı saptanmıştır.

Türkiye'de 19. yüzyılın son yirmi yılında veteriner hekimliği örgütlenmesi ve veteriner hekimliğine ilişkin ilk mevzuatın uygulanmasıyla "görev, yetki ve sorumluluklar" çerçevesinde deontolojik konuların yasal nitelik kazandığı, ancak Cumhuriyet'in ilânından sonra başlatılan çalışmalar ve çıkarılan yasalarla, uluslararası düzeyde veteriner hekimliğin yetki ve sorumluluk zinciri içerisinde deontolojik konulara yer verildiği görülmüştür.

Veteriner hekimliği mesleğinin icrasına ilişkin olarak 1954 yılında çıkarılmış olan yasa ile, deontoloji konularının da yasal dayanak kazandığı anlaşılmış, ancak uzun yıllar bu konuda bir yönetmelik çıkarılmadığı saptanmıştır.

Deontoloji Yönetmeliğinin 9 Temmuz 1994 tarihinde çıkarılmış olması ve bu çerçevede Türkiye'de veteriner hekimliğin ilk Etik Kurul Yönergesinin hazırlanıp uygulamaya konulması çok önemli ve yerinde bir girişim olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak denilebilir ki; veteriner hekimliğinde deontoloji konusu, mesleğin en eski tarihinden beri varlığını göstermiş ise de, özellikle 20. yüzyılın son yirmi yılında önemli bir gelişme kaydetmiş ve bütün dünyada olduğu gibi, Türkiyede'de veteriner hekimliğinin pratik ve araştırma alanındaki önemli konularından biri olarak dikkati çekerek 21. yüzyılın üzerinde en çok durulabilecek meslekî konularından biri olma niteliğini kazanmıştır.

ÖZET

Genel olarak, yükümlülükler bilgisi anlamında kullanılan deontoloji terimi, meslekî açıdan, yasalar ve toplumsal değer yargıları tarafından belirlenen görev, yetki ve sorumlulukları ifade etmektedir. İnsan eylemlerinin değerlendirilmesini konu alan etik, pratikte çoğunlukla deontoloji ile birlikte ya da birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

Veteriner hekimliği mesleğinin tarihsel süreci içerisinde birçok örnekleri saptanan deontoloji konusu, 1762'de dünyada, 1842'de de Türkiye'de, modern anlamda ilk veteriner okullarının açılmasıyla birlikte önemli gelişmeler göstermiştir.

Kişilerin ve toplumların değişen değer yargıları çerçevesinde, veteriner hekimliğinde deontoloji-etik konusu da özellikle 1980'li yıllardan sonra büyük bir ivme kazanmıştır.

Türkiye'de veteriner hekimliği deontolojisi alanında kapsamlı bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu alandaki boşluğu doldurmak; Türkiye'de deontoloji-etik konusunun gelişimini saptamak ve diğer ülkelerdeki gelişmelerle bir karşılaştırma yapmak amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın materyalini konuya ilişkin tüm yazılı-basılı ürünler ile arşiv belgeleri, ulusal ve uluslararası mevzuat ve diğer ülkelerle yapılan yazışmaların yanıtları oluşturmuştur.

Sağlanan bilgiler sınıflandırılarak, dört bölümde değerlendirilmiştir. Birinci bölümde, deontoloji ve etik terimleri dil ve anlam bilgisi açısından açıklanmış; ikinci bölümde, dünya veteriner hekimliği tarihinde konuya ilişkin gelişmeler incelenmiş; üçüncü bölümde, Türkiye'de veteriner hekimliğin başlangıcından günümüze kadar geçirdiği süreci içinde, eğitim, öğretim ve uygulama alanlarında görülen gelişmeler ele alınmış; dördüncü bölümde Türkiye'de ve diğer ülkelerdeki gelişmeler karşılaştırılarak bir değerlendirme yapılmıştır.

Sonuçta, deontoloji-etik konusunun, Türkiye'de de uluslararası kurallar ve uygulamalara paralel olarak gelişme gösterdiği ve yirmibirinci yüzyılda veteriner hekimliğinde önemli bir yer tutacağı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Veteriner Hekimliğinde Deontoloji, Veteriner Tarihinde Deontoloji, Hayvan Gönenci, Hayvanları Koruma ve Deontoloji, Deontoloji-Etik

SUMMARY

A Comparative Study On Veterinary Deontology in Turkey And in The World

The term deontology, has been used in the sense of the knowledge of duties in general, in respect of profession express the duties, rights and responsibilities determined by laws and social value judgements. Ethics, which examines the evaluation of the human actions, has usually been replaced with deontology in practice.

The deontology has been developed considerably as an important subject-matter in veterinary medical practices with the establishment of the first modern veterinary schools in the world and in Turkey respectively in 1762 and 1842.

In accordance with the changing value judgements of the individuals and societies through 1980s, deontology and ethics has gained an intensive acceleration in the field of veterinary sciences.

However, just a few comprehensive research on the subject has been found in the foreign literature, but not in Turkey. For this reason, this study has been projected and carried out with the aim to trace the evaluation of the deontology in Turkey and to make a comparison with the developments in other countries.

All available publications as books and periodicals, the documents from various archives, national and international laws and procedures on subject and correspondances with other countries have been researched as the materials of the study.

The materials have been classified and evaluated in the four chapters. In the first chapter, the terms deontology and ethics have explained in respect of language and semantics. The developments in the history of world and Turkish veterinary medicine have been examined from deontological point of view in the second and third chapters respectively. The evaluation and the present situation of the subject in Turkey has been compared with those of other countries in the fourth chapter.

As a result, it can be said that the subject of the deontology and ethics has been improved in parallel with international rules and practices in Turkey. It will be discussed as an important subject also by the twenty-first century in Turkish veterinary medicine.

Key Words: Veterinary Deontology, Deontology in Veterinary History, Animal Welfare, Animal Protection and Deontology, Deontology-Ethics

KAYNAKLAR

- 1-) AALBERS, E.: Short History of the WWA. 1992.
- 2-) AKÜN, R.Ş.: Türk Veteriner Hekimliği Tarihinin Başlangıç Noktası ve Erlik ile Hastalıklar. Askerî Veteriner Mecmuası, XXI (154):37-40, 1943.
- 3-) ALİ RIZA : Beş Senelik Umur-u Baytariye Programı. Okut matbaası , Ankara , 48 s. 1924.
- 4-) AMERICAN VETERINARY MEDICAL ASSOCIATION : Principles of Veterinary Medical Ethics. Schaumburg,1990.
- 5-) ANON.: Vasıta-i Servet, (3): 33-35, 1880.
- 6-) ANON. : Mecmuayı Fünunu Baytariyenin Mesleği. Mecmua-i Fünûn-u Baytâriye, 1(1):1 , 1908.
- 7-) ANON.: Türk Baytarlar Cemiyeti Esas Nizamnamesi, Matbaa-î Ebüzziya, İstanbul, 10s. 1930.
- 8-) ANON. : Baytar İşleri:T.C. 1923-1933. Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, s.117-122, 1933.
- 9-) ANON. : Baytarlık ve Türkiyedeki Teşkilâtı. Ziraat Gazetesi , 4(9-10):447-449, 1933.
- 10-) ANON.: Memleket İçi Baytarlık Havadisleri. Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası, (13):61-67, 1933.
- 11-) ANON. : Türkiye'de Baytarlığın Umumi Hizmetleri. Ziraat Gazetesi ,4(9-10):449-452 , 1933.
- 12-) ANON.: Meslekdaşlarımızla bir konuşma. Türk Veterinerler Cemiyeti Dergisi, 17 (14-15): 109-111, 1947.
- 13-) ANON.: Encyclopeadia Britanica. Vol.7, Encyclopeadia Britanica LTD, London, p.227, 1953.
- 14-) ANON.: Animal Health-A Centenary 1865-1965. Her Majesty's Stationery Office, London, pp. 3?,1965.
- 15-) ANON.: Bulletin de la Coalition Mondiale contre la Vivisection, X, 1967.
- 16-) ANON.: A.Ü.Veteriner Fakültesi Kliniklerinin "Klinik Faaliyet ve Gelişim ile İlgili" Anketine Meslektaşlarımızın Verdikleri Cevapların Özeti. T.Vet. Hekiml. Dern. Derg., 39 (10): 37-43, 1969.

- 17-) ANON.: International Association Against Painful Experiments Animals: Scientific Director's Report, 8p., London, 1972.
- 18-) ANON.: 1779-1979 Bicentenaire Claude Bougelat, Fondateur des Ecoles Vétérinaires. Ecole Nationale Vétérinaire D'Alfort, Ministre de L'agriculture, 1979.
- 19-) ANON.: İstanbul Üniversitesi I.Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, s.151-152, 1983.
- 20-) ANON. : Guide to Professional Conduct. The Royal College of Veterinary Surgeons, London, 1990.
- 21-) ANTELYES, J.: Animal rights in perspective. JAVMA, 189 (7): 757-759, 1995.
- 22-) BARBER-LOMAX, J.W. : The First International Congress. J. small anim. Pract. 4: 17-21.
- 23-) BATU, S.: Türkler ve At. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları : 35, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1952.
- 24-) BAYAT, A.H.: Deontoloji Notları. EÜ Tıp Fakültesi Dekanlığı Yayın Bürosu, İzmir, 1996.
- 25-) BEKMAN , M. : Veteriner Tarihi , Ankara Basım ve Cildevi , Ankara , 1940.
- 26-) BENTHAM, J.: The Principles of Morals and Legislation. Prometheus Books, Amherst, 1988. (sayfa)
- 27-) BEVERIDGE, W.I.B.: 100 Years of Veterinary Congresses. (In : Centenary Brochure- XVIIth World Veterinary Congress), Germany, pp.47-50, 1963.
- 28-) CHIODI, V. : Storia Della Veterinaria Famitalia Sarvizio Veterinario, Milano, 1957.
- 29-) CİVELEKOĞLU, A. : Yeni Veteriner hekimlik kanunu ile korunacak meslek hak ve şerefleri. Türk Veterinerler Cemiyeti Dergisi, 14(6): 95-96, 1946.
- 30-) DEMİRHAN-ERDEMİR, A.: Tıp Tarihi ve Deontoloji Dersleri, UÜ Basımevi, Bursa, 1994.
- 31-) DİLGİMEN , H. : Veteriner Hekimliği Tarihi. Bozkurt Mat. , İstanbul , 1947.
- 32-) DİNÇER , F. : Türkiye'de Kurulan Veteriner Dernekleri ile Bugüne Kadar Olan Gelişmeleri. T.Vet.Hekiml.Dern.Derg., 34(11-12): 487-502, 1964.

- 33-) DİNÇER, F. : Türk Folklorunda Veteriner Hekimliği Üzerine Araştırmalar. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları: 214, Ankara Üniversitesi veteriner ve Ziraat fakülteleri Basımevi, 1967.
- 34-) DİNÇER, F.: "Kitab-üz Zardaka Fi Marifet İl-Hayl ve Ecnasuha ve Emrazuha ve Edvietetuha" Adlı El Yazmasının Anatomi, Fizyoloji, Etyoloji Yönünden İncelenmesi ve Veteriner Tarihindeki Önemi. Doçentlik Tezi, Ankara, 1973.
- 35-) DİNÇER, F. : Türkiye'de Bilimsel Veteriner Hekimliğin Başlaması , Evreleri ve İlim Tarihimizdeki Yeri. AÜ Elazığ Vet.Fak.Derg., 2(1):81-91, 1975.
- 36-) DİNÇER, F. : Türk Folklorunda Veteriner Hekimliği,1.Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. Cilt 4'den (Ayrı Basım): 85-92, 1976.
- 37-) DİNÇER, F. : Türkiye'de Veterinerlik ve Tarım Alanında İlk Süreli Yayın "Vasita-i Servet" Üzerinde Bir İnceleme. Fırat Üniv.Vet.Fak.Derg., 3(1):66-83, 1976.
- 38-) DİNÇER, F.: Veteriner Hekimlik ve Halk Sağlığı (Dünyada ve Türkiye'de). Gıda Bil. Teknol.Derg., 3(1-2):7-19, 1980.
- 39-) DİNÇER , F. : Türk Veteriner Hekimliğinin 139. Yılında Atatürk Dönemi Tarımsal Politikası. AÜ Vet.Fak.Derg., 28(1-4):307-310, 1981.
- 40-) DİNÇER, F.: Türk Folklorunda Veteriner Hekimliğinin Yazılı Kaynakları. II.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt IV'den (Ayrı Basım): 123-130, 1982.
- 41-) DİNÇER , F. : Veteriner Fakültesi. (Alınmıştır: Ziraat-Veteriner-Orman Fakültelerinin Yüksek Ziraat Enstitüsü (Y.Z.E.) Bünyesinde Açılışlarının 50nci Yılı 1933-1983). AÜ Basımevi, Ankara, s.27-50,1983.
- 42-) DİNÇER, F.: Türkiye'de Veteriner Hekimlik Tarihi Araştırmalarının Durumu, Tıp ve Bilim Tarihi Açısından Önemi. I.Türk Tıp Tarihi Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 315-321, 1992.
- 43-) DİNÇER, F.: European Association of Establishments for Veterinary Education (E.A.E.V.E.) and Its Activities. Stara Zagora, 1993.
- 44-) DİNÇER, F.: Veteriner Hekimliğinde Etik. Konferans, Bursa, 23 Ekim 1995.
- 45-) DİNÇER, F.: Toplum ve Etik. Panel, Ankara, 6 Aralık 1995.
- 46-) DİNÇER, F.: Deli Dana Hastalığının Etik Yönleri. Konferans, Ankara, 20 Mayıs 1996.

- 47-) DİNÇER, F.: Veteriner Hekimliğinde Araştırma ve Yayın Etiği. AÜ Tıp Fakültesi Deontoloji (Tıbbi Etik) Anabilim Dalı, Tıbbi Etik Sorun Tartışmaları, Ankara, 10 Ekim 1996.
- 48-) DİNÇER, F., MENTEŞ, A.: Veteriner Hekimliği ve Hayvan Hakları Açısından Etik Kurullar. I. Tıp Etiği ve Tıp Deontolojisi Kongresi, İstanbul, 20-21 Ekim 1994.
- 49-) DRIESCH, A.v.d.: Geschichte der Tiermedizin, 5000 Jahre Tierheilkunde, Callwey, München, 1989.
- 50-) DURANT, W.: The Story of Civilization, I. Our Oriental Heritage. Simon and Schuster, New York, pp.8-16, 1954.
- 51-) ERK, N.: Bir Baytarname İncelemesi. AÜ Vet.Fak.Derg., 6(1-2):126-135, 1959.
- 52-) ERK, N.: İslam Medeniyeti Çağında Veteriner Tababette Gelişmeler ve "Naseri". Yeni Matbaa, 1959.
- 53-) ERK, N.: "Tuhfetül Farisin fi Ahval-i Huyul el-Mücahidin" Adlı Kitabın İlimler Tarihi Yönünden İncelenmesi. DTCF Derg., 17(3-4):495-511, 1960.
- 54-) ERK, N.: Dokuzuncu Yüzyıla Ait "Kitab Al-Hayl Val-Baytara" Üzerinde Bir İnceleme. A.Ü. Vet.Fak.Derg., 8(4): 367-386, 1961.
- 55-) ERK, N.: Veteriner Tarihi. AÜ Vet.Fak.Yay.:352, AÜ Basımevi, Ankara, 1978.
- 56-) ERK, N. : DİNÇER ,F.: 15.Yada 16.Yüzyıla Ait Olduğu Sanılan Bir Baytarname İncelemesi. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 14(2):117-137,1967.
- 57-) ERK, N. ve DİNÇER, F.: Türkiye'de Veteriner Hekimlik Öğretimi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Tarihi. AÜ Basımevi, Ankara, 1970.
- 58-) EUROPEAN ASSOCIATION OF ESTABLISHMENTS FOR VETERINARY EDUCATION: Reflections on the Future of Undergraduate Veterinary Education in Europe. 3rd General Assembly, Brescia, 1990.
- 59-) FORSMAN, B.: Research Ethics in Practice: The Animal Ethics Committees in Sweden 1979-1989. The Royal Society of Arts and Sciences in Gothenburg, Göteborg, 1993.
- 60-) FOX, M.: Veterinary bioethics. JAVMA, 208 (10): 1628-1629, 1996.
- 61-) FRANCIS, J.: John Gamgee's Contribution to International Veterinary Science. (In: Centenary Brochure- XVIIth World Veterinary Congress), Germany, pp.149-152, 1963.

- 62-) **FRANKENA, W.:** Ethics. Prentice Hall, New Jersey, 1973.
- 63-) **FROEHNER, R.:** Kulturgeschichte der Tierheilkunde. (I.Band), Terra-Verlag Konstanz, 1952.
- 64-) **GODLEWSKY und SOMMER:** Über die Tierheilkunde in der Türkei. Magazin f.d.ges. Tierheilkunde, 12, 465-500, 1846.
- 65-) **GÖKSEL, F.A.:** 1982 Yazı İntibak Eğitimi Deontoloji (Tıbbi Etik) Ders Notları. AÜ Tıp Fakültesi, Ankara, 1983.
- 66-) **GÖKSEL, F.A.:** Deontoloji Repetitoryumu. AÜ Tıp Fakültesi, Temel Tıp Bilimleri Bölümü, Deontoloji Anabilim Dalı, Ankara, 1986.
- 67-) **GÖKSEL, F.A.:** Tıp Dünyamızda Yeni Bir Gereksinim: Mesleki Değerler Forumu. T Klin Tıbbi Etik, 1:1-4, 1993.
- 68-) **GÖKSEL, F.A.:** Deontoloji Ders Notları. GÜ Tıp Fakültesi, Ankara, 1995.
- 69-) **GÖRKEY, Ş.:** Etik Komiteler. Sendrom, 84-87, 1994.
- 70-) **HARP TARİHİ ENCÜMENİ :** İstiklâl Harbinin Baytarî Harp Tarihi, Methal-Merkez ve Umumî Cephe. Askerî Matbaa, İstanbul, s.6,1933.
- 71-) **HASSAN, Ü. :** Düşünce ve Bilim Tarihi. (Alınmıştır: Türkiye Tarihi I, Osmanlı Devletine Kadar Türkler. Yayın Yönetmeni: Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, s.285-359, 1995.
- 72-) **INTERNATIONAL COMMITTEE OF MEDICAL JOURNALS EDITORS:** The New England Journal of Medicine, 324 (6): 424-428, 1991.
- 73-) **İSMAİL HAKKI :** Musâhabe: Türk Baytarlar Cemiyetinin Gayesi: Meslekten Memleketin Azamî Derecede İstifadesinin Teminidir. Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası, (2):1-6, 1930.
- 74-) **İSMAİL HAKKI :** Musâhabe :Özde, Sözde, İşde Açıklık. Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası, (5): 1-10, 1931.
- 75-) **İSMAİL HAKKI :** Musâhabe:Özde, Sözde, İşde Açıklık. Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası, (6): 1-5, 1931.
- 76-) **KARASSZON, D.:** A Concise History of Veterinary Medicine. Akadémiai Kiado, Budapest, 1988.
- 77-) **LECHLAINCHE, E.:** Histoire de la Medecine Veterinaire. Office du Livre, Toulouse, pp. , 1936.

- 78-) **LECLAINCHE, E.:** Veterinary Medicine in Ancient Persia. (Translated from: Leclainche, E.: Histoire Illustré de la Médecine Vétérinaire, Monaco, pp.73-75,1955.), M.S.U. Veterinarian, 21 (1): 11-12, 1960.
- 79-) **MARTIN, J.D.:** Veterinary Medicine in the Frontiers of Human Health. (In: Comparative Medicine in Transition, Eds. J.Stafseth, J.Lieberman at all.), Lord Baltimore Press, Michigan, pp.7-26, 1960.
- 80-) **MENTEŞ, A.:** Türkiye'de Veteriner Hekimliği Etiği. IV.Türk Tıp Tarihi Kongresi, İstanbul,17-20 Eylül 1996.
- 81-) **METTLER, C.C.:** History of Medicine. The Blakiston Company, Philadelphia, 1947.
- 82-) **MORRISON, A.R.:** Animal Rights Philosophy Verses Biological Reality. Iowa State University Veterinarian, 10-17, 1996.
- 83-) **OFIS INTERNATIONAL des EPIZOOTIES:** Animal Health in the Eighties. Paris, p.4, 1992.
- 84-) **OFIS INTERNATIONAL des EPIZOOTIES:** Office International des Epizooties. Geneva, 1993.
- 85-) **ORKUN, H.N.:** Eski Türkler'de Evcil Hayvanların Tarihçesi. Yeni Matbaa, Ankara, 1954.
- 86-) **ÖDEKAN, A. :** Mimarlık ve Sanat Tarihi. (Alınmıştır: Türkiye Tarihi I, Osmanlı Devletine Kadar Türkler. Yayın Yönetmeni: Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, s.369-370, 1995.
- 87-) **ÖRS, Y.:** Tıp ve Etik. Tıp Dünyası, (1-2), s.32-41, 1985.
- 88-) **ÖRS, Y.:** Tıpta Deontolojiden Etik'e. Hekim Forumu, (10):60, s.44-45, 1991.
- 89-) **ÖRS, Y.:** Neden Deontoloji Değil de Tıbbi Etik? T Klin Tıbbi Etik, 1:5-8, 1993.
- 90-) **ÖZER, H.:** Veteriner Hekimliği Kanun Tasarısı. Türk Veterinerler Cemiyeti Dergisi, 13(1): 9-10, 1945.
- 91-) **ÖZGÜR, A.:** Türkiye'de Veteriner Hekimliği Halk Sağlığı Çalışmalarının Tarihsel Gelişimi. (Doktora Tezi), Ankara, 1995.
- 92-) **POJMAN, L.P.:** Ethical Theory. Wadsworth Publishing Company, Belmont, 1995.

- 93-) **ROLLİN, B.E.** : Updating Veterinary Medical Ethics. *JAVMA*, 173(8): 1015-1018, 1978.
- 94-) **SARTON, G.:** A History of Science, Ancient Science Through the Golden Age of Greece. Harvard University Press, 1959.
- 95-) **SAYILI, A.:** Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s.119-120, 1966.
- 96-) **SCHAWEBE, C.W.:** Veterinary Medicine and Human Health. Williams and Wilkins, Baltimore, 1984.
- 97-) **SERVET HALİM** : Söylenenler ve Düşündüklerim. Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası, (7): 10-16, 90-96, 1932.
- 98-) **SERVET HALİM** : Musâhabe: Hülâsa. Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası, (8): 1-6, 1932.
- 99-) **SIDAR, N.:** Meslek Aşk ve Meslek Acısı. Türk Veterinerler Cemiyeti Dergisi, 12(3-4): 45-46, 1942.
- 100-) **SIGERIST, H.:** A History of Medicine, Vol I: Primitive and Archaic Medicine. Oxford University Press, New York, 1955.
- 101-) **SIGERIST, H.:** A History of Medicine, Vol II: Early Greek, Hindu and Persian Medicine. Oxford University Press, New York, 1961.
- 102-) **SINGER, P.:** Animal Liberation (Second Ed.). Thorsons, Kent, 1990.
- 103-) **SINGER, P.:** Ethics. Oxford University Press, Oxford, 1994.
- 104-) **SMITH, F.:** The Early History of Veterinary Literature and Its British Development. Bailiere Tindall and Cox, London, 1919.
- 105-) **SMITHCORS, J.F.** : The Veterinary Medicine of Ancient Civilizations. *M.S.U.Veterinarian*, North Am. Vet: 34(2): 13-61, 1953.
- 106-) **SMITHCORS, J.F.:** The Family Tree of the Veterinarian. *Veterinary Medicine*, (L):11, pp.525-530, 1955.
- 107-) **SMITHCORS, J.F.** : Veterinary Medicine and Civilization. *The Centennial Review*, 1(3): 286-302, 1957.
- 108-) **SMITHCORS, J.F.:** Evolution of the Veterinary Art. Bailiere Tindall and Cox, London, 1958.

- 109-)STAFSETH, H.: Purpose and Objectives of the Institute. (In: Comparative Medicine in Transition, Eds. J.Stafseth, J.Lieberman et al.), Lord Baltimore Press, Michigan, pp.1-6, 1960.
- 110-)SUBHİ EDHEM: Nevsal-i Baytari. Agob Matasyon Matbaası, İstanbul, 1918.
- 111-)SUNGURBEY, İ. : Hayvan Hakları. İ.Ü. Yayınları, Yayın No: 3685, İ.Ü. Basımevi, İstanbul, 1992.
- 112-)SWISS ACADEMY Of MEDICAL SCIENCES and SWISS ACADEMY Of SCIENCES : Ethical principles and guidelines for experiments on animals. Experientia, 49 :1-3, 1993.
- 113-)ŞEHSUVAROĞLU, B.N. : Tıbbî Deontoloji. (Geliştirilmiş 2.Basımı Hazırlayan: Arslan Terzioğlu) Basım-Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1986.
- 114-)TANKUT, H.R.: Veterinaria kelimesi üzerine kısa bir tetkik. Türk Baytarlar Birliği Dergisi, 3 - 4, s211 - 212, 1937.
- 115-)TANNENBAUM, J.: Animal Rights : Some guideposts for the veterinarian. JAVMA, 188 (11): 1258-1263, 1986.
- 116-)T.C.MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI : Yüksek Okul Kurulması Hakkında. Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü, Sayı: 030.1-5127, 3 Nisan 1965.
- 117-)THIERRY, E.: Deontologie Veterinaire, Devoirs et Droits des Veterinaires. La Societe Centrale de Medecine Veterinaire. Paris, 1876.
- 118-)TİCARET VE ZİRAAT NEZARETİ: Zabıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Kanun-ı Muvakkatı. Yeni Turan Matbaası, Dersaadet, 1913.
- 119-)TİCARET VE ZİRAAT NEZARETİ: Zabıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Talimatnamesi. Matbaa-i Osmaniye, Dersaadet, 1914.
- 120-)TOSUN, M. YALVAÇ, K. : Sümer, Babil, Asur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı. (2.Baskı), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.
- 121-)TÜZDİL, A.: Veteriner Hekimliği Tarihi. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1955.
- 122-)UZEL, İ.: Hayvan Deneyleri Etik Yasası. T Klin Tıbbi Etik, 2:75-79, 1994.
- 123-)WARD, B.C. : Challenges to Veterinary Medical Education in the Twenty-first Century. JVME, Foll, 41-47, 1989.

- 124-)WORLD SOCIETY FOR PROTECTION ANIMALS : Compendium of Western European Organisations with a Policy on Animal Experimentation, London, 1995.
- 125-)WORLD VETERINARY ASSOCIATION : Policy Statement on Animal Welfare, Well-Being and Ethology. WVA Bulletin, 7(2): 38-39, 1991.
- 126-)WORLD VETERINARY ASSOCIATION : World Veterinary Directory, Madrid, 1991.
- 127-)WORLD VETERINARY ASSOCIATION: Veterinary Education Minimum Requirements. WVA Bulletin, 10(2): 20-23, 1994.
- 128-)WORLD VETERINARY ASSOCIATION : Minutes of the Meeting of the 47th General Assembly. Copenhagen, 1995.
- 129-)WORLD VETERINARY ASSOCIATION : Whitepaper on Animal Care and Use in Agriculture, Research and Testing. 1995.
- 130-)YERLİKAYA, H.: Elazığ Veteriner Fakültesi'nin Kuruluşu On Yıllık Gelişimi ve Türk Veteriner Hekimlik Öğretimindeki Yeri. Doktora Tezi, Elazığ, 1982.
- 131-)ZEYNELABİDİN. : Meslekdaşlar Niçin Çekiliyorlar ? Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası, (2):12-16, 1930.
- 132-)ZEYNELABİDİN. : Her şeyin fevkinde Meslek ve Meslekdaş. Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası, (3): 14-16, 1930.

EK-1. VETERİNER HEKİMLİĞİ DEONTOLOJİ YÖNETMELİĞİ

Sayfa : 12

RESMİ GAZETE 9 Temmuz 1994 — Sayı : 21985

Türk Veteriner Hekimleri Birliğinden :**Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği****BİRİNCİ BÖLÜM****Amaç, Kapsam, Hukuki Dayanak ve Tanımlar****Amaç**

Madde 1 — Bu Yönetmeliğin amacı, “6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin icrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun” kapsamına giren veteriner hekimlerin meslek ve sanatlarının icrasında, Veteriner Hekimliği Andı, Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi, Dünya Veteriner Hekimleri Birliği Mesleki Etik Yasasında belirtilen hükümler, 3243 sayılı Uluslararası Cenevre Antlaşması ile 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu’nda belirtilen deontolojik-etik konularında veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını belirtmek ve düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 — Bu Yönetmelik yurt içinde veteriner hekimliği mesleğini icra eden tüm veteriner hekimleri kapsar.

Hukuki Dayanak

Madde 3 — Bu Yönetmelik 6343 sayılı Kanununun 14, 47/c ve 62/IV maddelerine göre hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 — Bu Yönetmelikte geçen:

Bakanlık	: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığını,
Genel Müdürlük	: Bakanlık içindeki Genel Müdürlük-İlgili Genel Müdürlükleri,
Birlik	: 6343 sayılı Kanun’da belirtilen Türk Veteriner Hekimleri Birliğini,
Konsey	: Bu Birliğin Merkez Konseyini,
Onur Kurulu	: 6343 sayılı Kanun’da belirtilen Yüksek Haysiyet Divanı,
Oda	: 6343 sayılı Kanun’da belirtilen veteriner hekim oda-odalarını,
Fakülte	: Üniversitelere bağlı veteriner fakülte-fakültelerini,
Konsultasyon	: Ağır bir hasta hayvanın başında toplanan birkaç veteriner hekimin birlikte verdikleri gerekçeli kararı,
Konsultant	: Konsultasyona katılan veteriner hekim/veteriner hekimleri,
Veteriner Hekim	: 6343 sayılı Kanun uyarınca mesleğini icra eden ve bu Kanun’un 5 inci maddesinde sıralanan görev ve yetkileri kullanan kişi-kişileri,
Hasta	: Veteriner hekimin müdahalede bulunduğu hayvan-hayvanları,
Hasta Sahibi-Müşteri	: Veteriner hekime müracaat eden gerçek-tüzel nitelikli hayvan-hayvanların sahiplerine yada veteriner hekimin yasal yetkileri çerçevesinde ki işlere ilişkin talepte bulunacak olanları,
Poliklinik
(Muayenehane)	: Çeşitli hastalıkların ayakta tanı (teşhis) ve sağaltımının (tedavilerinin) yapıldığı iş yerini,
Klinik	: Yatmış veya mevcut hastaların tanı ve sağaltımının yapıldığı yeri,
Laboratuvar	: Gerçek ve tüzel kişilerin açacağı hayvan sağlığı ile ilgili her türlü laboratuvar işleminin yapıldığı işyerini ve aşı, serum gibi biyolojik maddeleri üreten laboratuvarları,
Hastane	: İçinde hastalıkların her yönden incelenmesi, tanısı ve sağaltımları için gerekli bütün alet, ilaç, araç ve gereçlerle donatılmış, kendisine özgü teknik ve yardımcı personel kadroları bulunan bir kuruluşu ifade eder.

EK-2. DÜNYA VETERİNER HEKİMLERİ BİRLİĞİ "MESLEKİ ETİK YASASI"

Explanatory document, Paris 1992

Agenda item 5.5

CODE OF PROFESSIONAL ETHICS OF THE WORLD VETERINARY ASSOCIATION (WVA)

General Considerations

- Article 1 The veterinarian must defend the honour, dignity and noble tradition of his profession through exemplary conduct in all aspects of his private and professional life, to achieve the highest possible esteem of society.
- Article 2 It is considered a primary obligation of a member of the World Veterinary Association to act in accordance with the spirits and standards of this Code.
- Article 3 The Code shall be a guide to the conscience and attitude of the professional veterinarian, be a guideline of rights and duties, unify the existing ethical standards and offer basic rules to those who do not possess same. Basically, it shall be a guarantee of the services to be offered to society, giving dignity to the veterinarian's calling. It intends to achieve a correct evaluation of the animal's place in society, both with regard to its utility and its use in sports and as a companion (the affective aspect) with the aim of achieving the best possible conditions of life for man and for the animal.
- Article 4 The following are also basic duties of the veterinarian:
- a) To act with the highest social sensibility when practising his profession and in his private life and to try to stimulate activities likely to achieve better living conditions for man.
 - b) To contribute to the development of animal production in all its aspects.
 - c) To protect the health of man against zoonoses, by supplying food and products of animal origin of the highest quality.
 - d) To promote animal welfare, by ensuring that the animals are living in the best possible conditions and by preventing and curing their diseases, avoiding unnecessary suffering and improving the ecological conditions.
 - e) To take part in the progress of science, particularly in veterinary and related fields.
 - f) To divulge without restrictions his knowledge and techniques, making good use of university studies, education and information in general, applying his skills particularly to the type of work carried out by him.
 - g) To support any measures capable of improving the quality and extent of professional services.
 - h) To belong to and support professional, national and international associations and participate actively in scientific, technical and professional meetings.
 - i) To promote initiatives in favour of moral and material interests of members of the profession, always taking into consideration the higher interests of our society.
 - j) To abide by the national laws governing the activities of a veterinarian.
- Article 5 The Rules of this Code are intended to those who fulfill the following requirements:
- a) Possess an adequate title with the professional qualification of "veterinarian" (or other similar) in accordance with the standards which may be established by the World Veterinary Association.
 - b) Participate in any of the fields of professional activity either exclusively reserved for veterinarians or shared with other learned professions.
 - c) Be a member of national or international associations affiliated with the WVA.

- Article 6 In line with the present Code, the veterinary profession may be exercised in the following fields, either exclusively or shared with other learned professions, in accordance with the rules and practice of each nation:
- a) Animal production and nutrition.
 - b) Veterinary public health.
 - c) Preventive and therapeutic veterinary medicine.
 - d) Animal reproduction.
 - e) Assistance to and hygienic-sanitary control of animals and products of animal origin.
 - f) Technico-industrial assistance in the production of food, products of animal origin and animal health products.
 - g) Transport of animals, gametes and derived products.
 - h) Analysis and auxiliary methods of diagnostics and evaluation.
 - i) Participation in the different stages of elaboration of socio-economic policies relating to the husbandry of production animals and the related industries.
 - j) Genetic methods.
 - k) Animal research and biological disciplines.
 - l) Ecology, biology, protection of wild animals and control of contamination and pollution.
 - m) Pisciculture, marine biology and fishing.
 - n) Teaching, extension and basic sciences.
 - o) The issuing of certificates and expert reports relating to the above-mentioned fields.
 - p) Direction, planning, administration, statistics and censures in these fields.

Professional conduct

- Article 7 The veterinarian shall keep himself fully abreast of the latest advances in science and the profession, whilst updating his relevant knowledge and general education; this obligation also refers to national and international associations of veterinarians which should ensure that all their members are given the opportunity of exercising their profession with competence, responsibility and application of up-to-date knowledge.
- Article 8 The veterinary specialist may only use titles which have been granted by institutions recognised by the national association of the country of his practice.
- Article 9 The veterinarian may not support, occult or become associated with persons or procedures of doubtful commercial reputation, illegal procedures contrary to ethical standards or scientific methods which damage animal production, the ecological balance or are subject to other interests which are not the noble ones pursued by the profession.
- Article 10 The appreciation of the work depends on it being carried out by applying all available the most advanced techniques and the most adequate medication possible. The professional veterinarian shall be exempted from performing duties that may expose him to physical or sanitary risks or would be detrimental to the quality of his services, or be illegal. In all circumstances he should therefore evaluate the correct relationship between his acts and their possible consequences.
- Article 11 The performance of the activities of the veterinarian shall be personal and direct, based on technical and scientific standards. His professional conduct should not be subject to any other standards.
- Article 12 The veterinarian shall give the necessary care to animals entrusted to him for attention, custody, production, reproduction or research, using them exclusively for these purposes and shall not perform unnecessary operations.
- Article 13 The veterinarian shall be careful and prescribe only officially registered medicines, providing them in what he believes to be the most convenient and necessary form and

dosage. He shall especially take into consideration the risk to human and animal health if they would be used differently or if the instructions given by him would be modified.

- Article 14 It is an obligation to inform the client of the possibilities of success, the dangers and other circumstances that may alter the outcome of the work to be carried out. An ethical responsibility exists for the consequences of professional errors, but not as far as the result of the operation is concerned.
- Article 15 The veterinarian must recognise the right of a client to consult another colleague or a specialist of another profession at any time in accordance with the subject matter.
- Article 16 Documents must be authenticated or signed in a strictly ranking order and be expressed in a true, concrete, serious and impartial way. Important facts may not be omitted.
The certified services must have been performed by the undersigned, in his presence or on his responsibility.
- Article 17 Professional secrecy is a duty and a right inherent of the very essence of the veterinary profession. Secrecy of performance, if it does not affect public property, does not violate legal regulations and does not damage third parties, is a basis of the honour and responsibility of the veterinarian.
Technological secrecy must also be included in the obligations of the professional veterinarian.
- Article 18 The publication or presentation of scientific papers merits a maximum amount of respect and professional interest. It is the author's obligation to underline original work which is not his own. Plagiarism is considered to be a serious infringement of professional ethics.
- Article 19 The veterinarian has a right to collect a fee for his services which must be honest, fair, reasonable and based on the very important role of his profession. The fees must be those used in the country where he works, adapted to the legislation and the standards fixed by the professional associations in this respect.
It is not ethical to offer competitive prices in order to obtain professional work.
- Article 20 Promotion of services with moderation and sincerity is allowed but the principles governing this activity must be respected, especially as far as colleagues are concerned.
- Article 21 In his relationship with other professions and individuals, the veterinarian shall respect and have the highest regard for the professional criteria and fields of interest of others and may expect the same from other professionals with respect to his professional criteria and fields of activity.

Conduct between the individual veterinarians

- Article 22 Professional relations shall be based on dignity, loyalty and respect, and be strictly ethical and scientific.
Within these standards colleagues must express between themselves, their mutual consideration, esteem, willingness to cooperate professionally and give moral support. Maximum consideration must be given to any document bearing the signature of a colleague.
- Article 23 It is strictly prohibited to use procedures which may in any way offend or detract from the honour, work or professional prestige of a colleague, including pressure of a political, social, economic or administrative nature, either official or private.
- Article 24 Any form of assistance between colleagues, including specialist assistance, consultation, replacement and partnership shall be promoted in strict compliance with this Code, in

a spirit of brotherhood.

Courts, committees and deontological rules

Article 25 The WVA shall set up an ethical committee which shall act as a superior court in interpreting the present Code. On the national level, each association shall elaborate their rules and constitute their committee or their own court with members with the highest professional and moral standards.

Article 26 Notwithstanding the present rules, the veterinarians will remain subject to the standards of the professional codes, laws and rules effective in the countries where they practise until such time as these standards have been adapted to the stipulations of this Code. *

Submitted by Dr. L. Queirolo (Uruguay) , Past Vice-President of the WVA for Latin America in 1985.

Translated at the WVA Secretariat into English from the Spanish original.

EK-3. E.THIERRY'NİN 1876 TARİHLİ "VETERİNER HEKİMLİĞİNDE
DEONTOLOJİ, VETERİNER HEKİMİN GÖREV VE HAKLARI" ADLI KİTABI'NIN
KAPAĞI VE İÇİNDEKİLER

TABLÉ DES MATIÈRES.

DÉONTOLOGIE VÉTÉRINAIRE
DEVOIRS ET DROITS
DES VÉTÉRINAIRES

OUVRAGE COURONNÉ

PAR LA SOCIÉTÉ NATIONALE ET CENTRALE DE MÉDECINE VÉTÉRINAIRE
(Médaille d'Or 1875)

PAR

ÉMILE THIERRY

VÉTÉRINAIRE

VIC-SECRETAIRES DE LA SOCIÉTÉ D'AGRICULTURE ET D'INDUSTRIE DE TONNERRE
LAURÉAT ET MEMBRE CORRESPONDANT
DE LA SOCIÉTÉ CENTRALE DE MÉDECINE VÉTÉRINAIRE
DE LA SOCIÉTÉ VÉTÉRINAIRE DE LA HAUTE-MARNE, DE LA SOCIÉTÉ ACADÉMIQUE
DES SCIENCES, ARTS ET BELLES-LETTRES DU DÉPARTEMENT DE L'AUBE

PARIS

P. ASSELIN, LIBRAIRE DE LA FACULTÉ DE MÉDECINE

ET DE LA SOCIÉTÉ CENTRALE DE MÉDECINE VÉTÉRINAIRE
Place de l'École-de-Médecine

1876

Tous droits réservés

DÉDICACE A MON PÈRE	page 1
— A M. H. BOULEY	3
LETTRE A M. JULES SIMON	5
AVERTISSEMENT	7
PRÉFACE	13
RAPPORTS DE MM. BOULEY ET BENJAMIN	19
CHAPITRE I ^{er} . Déontologie générale	37
— II. De la Vétérinaire	49
— III. Devoirs des vétérinaires vis-à-vis de l'Autorité	70
— IV. Du secret professionnel vis-à-vis de l'Autorité	104
— V. Le vétérinaire témoin en justice	109
— VI. De la responsabilité des experts	120
— VII. Honoraires dus aux vétérinaires appelés ou requis en justice	123
— VIII. Devoirs des vétérinaires vis-à-vis de leurs confrères	137
CHAPITRE IX. Devoirs des vétérinaires vis-à-vis du public	174
— X. Honoraires. — Prescription. — Privilège	219
— XI. Associations de secours mutuels entre cultivateurs contre la mor- talité du bétail. — Confréries de Saint-Eloi. Rapports des vétéri- naires avec ces confréries	267
— XII. De la responsabilité du vétérinaire vis-à-vis de la clientèle	271
— XIII. Du secret professionnel vis-à-vis du public	315
— XIV. Conduite du vétérinaire appelé auprès d'un malade soigné par un confrère que le propriétaire tient à remercier	326
— XV. De la vente des médicaments par les vétérinaires. — Devoirs réci- proques des pharmaciens et des vétérinaires	332

EK-4. 25. DÜNYA VETERİNER HEKİMLERİ KONGRESİ PROGRAM ÖRNEĞİ

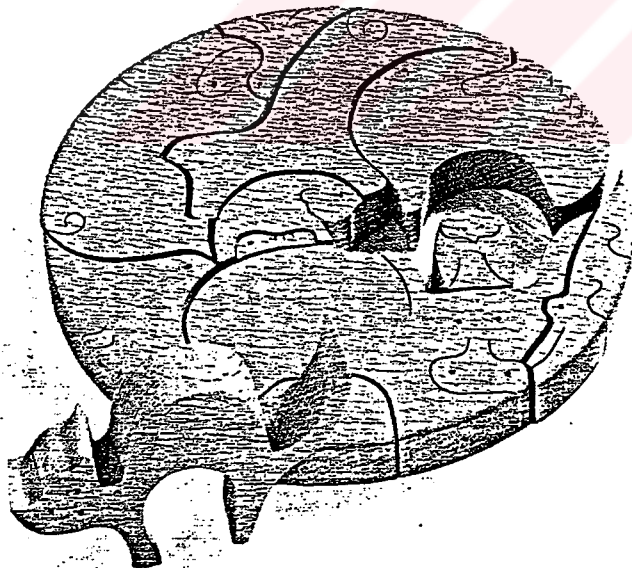
Third Announcement

Preliminary Programme

World Veterinary Congress

XXV Congress of the World Veterinary Association
XX Congress of the World Small Animal Veterinary Association

3-9 September, 1995, Yokohama, Japan

Congrès mondial vétérinaire
Welt-Tierärztekongress
Congreso Mundial de Veterinaria
Всемирный Конгрес Ветеринаров
世界獣医学大会

Plenary Session (P-1) Hall A 16:45-19:00

Veterinary ethics and animal welfare

• Veterinary ethics to animal welfare	Seamer	GBR
• Human stewardship and animal welfare	Stephan	GER
• Vision and utopia (Application of ethics)	Watanabe	JPN
• Eastern concepts on animal use	C.Smith	USA
• Animal welfare and the veterinarian		

Symposium (S-3) Hall A 9:00-12:00

Care and use of animal in research/testing

• Advances in vet. medicine for animal research	Quimby	USA
• Psychological well-being in non-human primates	Milton	BRA
• Animal use in quality control of vet. vaccines	Pilet	FRA
• Unnecessary duplication in research and testing	Ninomiya	JPN
• International harmonization of rules for testing	Miyajima	JPN
• WVA policy statement		

Symposium (S-5) Hall A 9:00-12:00

Animal pain and its control

• Fundamentals of pain perception in animals	Short	USA
• Recognition of pain in small animals	Sawyer	USA
• Management of pain in production animals	Bath	RSA
• Pharmaceutical control of pain in animals		
• Controlling pain with acupuncture and moxibustion	Wang	PRC
• New developments in anaesthesia	Sawyer	USA

Special Topics for Animal Welfare Session

- Ethology and international perspectives on animal welfare (9:00-12:00)
- Welfare of draught animals (13:30-16:30)

EK-5. JAPONYA VETERİNER HEKİMLERİ ANDI

OATH OF VETERINARIANS - DECLARATION '95

Human beings are responsible for conserving the global environment and providing for harmony with other living things. Veterinarians in particular are both responsible for the health of animals and also play an important role that is closely associated with human health. This places them in a position to create the conditions under which humans and animals can coexist.

Veterinarians must also respond positively to the requirements of society in a broad and diverse province of specialization, thereby making it possible for people to enjoy a spiritually rich and rewarding life.

Veterinarians must perform their work with penetrating insight and a rigorous approach, which will allow them to feel pride in discharging their vital social mission, and to live spiritually fulfilling lives themselves.

Pursuant to this philosophy we veterinarians pledge:

1. To respect the lives of animals and play a leadership role for their health and welfare, while at the same time working to advance human health and welfare,
2. To work for the establishment of human-animal bonds, for the development of a peaceful society, and for conservation of the environment.
3. To further enhance our character and learning as conscientious members of society, and strive for words and behavior that are befitting of specialists.
4. To endeavor to master the latest knowledge of veterinary medicine, and to cultivate and disseminate techniques, as well as to promote interchanges with related sciences.
5. To maintain close links and cooperation, and promote international interchange, thereby working for the advancement of veterinary profession worldwide.

**EK-6. DÜNYA VETERİNER HEKİMLERİ BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİNİN
08 AĞUSTOS 1996 TARİHLİ MEKTUBU**

WORLD VETERINARY ASSOCIATION
ASSOCIATION MONDIALE VETERINAIRE
WELT-TIERÄRZTEGESELLSCHAFT
ASOCIACION MUNDIAL VETERINARIA
ВСЕМИРНАЯ ВЕТЕРИНАРНАЯ АССОЦИАЦИЯ

PRESIDENT:

Dr. A. T. Rantsios
(Greece)

8 August 1996

VICE-PRESIDENTS:

Africa:
Dr. H. Schneider
(Namibia)

America (Latin):
Dr. J. L. Nuñez
(Argentina)

America (North):
Prof. J. Piérard
(Canada)

East Asia and Oceania:
Dr. J. Edwards
(New Zealand)

Europe (Eastern):
Prof. Dr. E. Prost
(Poland)

Europe (Western):
Dr. N.-O. Bjerregaard
(Denmark)

Associate Members:
Prof. Dr. Ch. Pilet
(France)

**EXECUTIVE
SECRETARY**

Dr. Lars Holsaae

TO: The National Members of the World Veterinary Association

Re Veterinary Surgeons Act

Dear Colleagues

The World Veterinary Association would like to be able to pass on existing Veterinary Surgeons Acts and legislation on Animal Welfare to other veterinary associations in order to assist the associations which do not have any veterinary legislation or are about to change existing veterinary legislation.

We, therefore, kindly ask you to forward a copy of your Veterinary Surgeons Act and legislation on Animal Welfare in your original language and also a copy in English, if possible.

We thank you very much for assisting us in this matter and we are looking forward to hearing from you.

Kind regards

Yours sincerely

Lars Holsaae
Executive Secretary

EK-7. DÜNYA HAYVANLARI KORUMA DERNEĞİ'NİN 14 ŞUBAT 1995 TARİHLİ MEKTUBU**World Society for the Protection of Animals**

29 PERKINS STREET, P.O. BOX 190
BOSTON, MA 02130 U.S.A.
TEL: (617) 522-7000
FAX: (617) 522-7077
February 14, 1995

Professor Dr. F. Dincer
Dean, Veteriner Fakultesi
Ankara Universitesi
A. U. Veteriner Fakultesi Kursusu Baskani
06110 Ankara
Turkey

Dear Professor Dr. Dincer,

The World Society for the Protection of Animals (WSPA) is in the process of expanding its worldwide disaster relief program for animals. As you are probably aware, WSPA is an international, non-profit agency with more than 100,000 individual members and 331 member societies in 75 different countries. WSPA has worked cooperatively with veterinary groups and governments throughout the world on a wide variety of animal protection programs.

For more than 30 years, WSPA has been responding to many countries' requests for aid during natural and man-made disasters, especially when government resources are stretched during the emergency response to human victims. WSPA's most recent disaster relief activities include:

- ◆ Sending its Animal Disaster Aid Team to assist the Japan Animal Welfare Society following the earthquake in Kobe, Japan,
- ◆ Providing veterinary supplies to Haiti
- ◆ Stabilizing zoo animals in Armenia and Georgia
- ◆ Saving the livestock population and preventing the spread of rabies in Bosnia-Herzegovina
- ◆ Cleaning oil-covered birds during the Gulf War
- ◆ Rescuing animals following floods and earthquakes in South America.

At this time, we are in the process of contacting government officials worldwide to request the inclusion of animals in their national disaster relief plans. We also want to establish relationships with veterinary organizations such as your group before a disaster occurs and to exchange information on your disaster preparedness and planning process.

I would appreciate information on your organization and your disaster plan for animals as well as the name, address, phone number and fax number of your most appropriate contact in the event of a disaster in your country. Please mail this information to my attention to the above address or fax it to me at (617) 522 - 7077.

I look forward to receiving your information and working with you in the future.

Sincerely,

Donna K. Nelson
Disaster Coordinator

**EK-8. PERİYODİK TARAMALARINDA SAPTANAN BAŞLICA MAKALELERİN
BİBLİYOGRAFİK KÜNYELERİ**

Anon. (1992) : How Can We Become Compassionate ? JAVMA, 200(8): 1082-1084.

Anonim (1993) : Report of the AVMA Panel on Euthanasia. JAVMA, 202: 229-249.

Antelyes, J. (1988) : Empathy - innate gift or learnable skill. JAVMA, 192(10): 1373-1375.

Antelyes, J. (1988) : Understanding client resistance. JAVMA, 192(10):1690-1692.

Antelyes, J. (1990) : Veterinary Succes - Luck or Skill ? JAVMA, 196(6): 854-856.

Arkow, P. (1991) : Animal control laws and enforcement. JAVMA, 198(7): 1164-1172.

Armistead, W.W. (1985) : The Next 20 Years in Veterinary Service. JVME, 12(2): 37-39.

Beaver, B.V. (1995) : The future of animal research. JAVMA, 206(4): 480-482.

Benn, D.M. (1995) : Innovations in research animal care. JAVMA, 206(4): 465-468.

Beveridge, W.I.B. (1978): The Need for Closer Collaboration Between the Medical and Veterinary Professions. Bulletin of the World Healty Organization, 56(6): 849-858.

Bloomberg, M.S. (1996) : Surgical neutering and nonsurgical alternatives. JAVMA, 208(4): 517-519.

Bruner, L.H. (1992) : Alternatives to the use of animals in household product and cosmetics testing. JAVMA, 200(5): 669-673.

Budiansky, S. (1994) : A Special Relationship : The Coevolution of Human Beings and Domesticatad Animals. JAVMA, 204(3) : 365-368.

Bures, R. (1991) : Ethical Dimensions of Human Attitudes to Nature. Radical Philosophy, 57:10-13.

Büyükmihci, N.C. (1995) : Consistency in treatment and moral concern. JAVMA, 206(4): 477-480

Cohen, C. (1995) : An ethical on animal research. JAVMA, 206(4): 458-461.

Draper, D.D. (1996) : Personal and professional values. JAVMA, 209(2): 224-225.

Dresser, R. (1992) : Standards for animal research: Justification and assesment of alternatives. JAVMA, 200(5): 667-668.

Erde, E.L., Pollock, V.H. (1987) : A Course in Ethics for Veterinarians. JVME, 14(1): 26-29 .

Feldmann, B.M. (1996) : The immorality of nonhuman animal research. JAVMA, 208(11): 1798-1801.

Frtend, H. (1990) : Teaching Animal Welfare in the Land Grant Universities. J.Anim.Sci. 68: 3462-3467.

Haas, K.B. (1992) : The secret of professionalism. JAVMA, 200(6): 788-789.

Haas, K.B., Kalamazoo, C. (1994) : Ethics : Simply Doing What's Right. JAVMA, 204(10): 1556-1557.

Hannah, H.W. (1996) : Seven malpractice traps-a page from the legal profession. JAVMA, 209(5): 912-913.

Hare, D. (1996) : The language of animal welfare. Can. Vet. J., 37: 453-454.

Hart, L.A. , Benjamin, L.H. , Mader, B. (1990) : Humane Euthanasia and Companion Animal Death : Caring for the Animal, the Cilient, and the Veterinarian, Special Commentary. JAVMA, 197(10): 1292-1299.

Hart, L.A., Hart, B.L., Mader, B. (1990) : Humane euthanasia and companion animal death: Caring for the animal, the cilient, and the veterinarian. JAVMA, 197(10): 1292-1299.

Headley, P.M. (1993) : Mechanisms of pain and of its control. The Veterinary Record, August 14, 153-155.

Heath, T. (1996) : Teaching Communication Skills to Veterinary Students. JVME, 23(1): 2-7.

Hoskins, J.D. (1996) : Population medicine and infectious diseases. JAVMA, 208(4): 510-512.

Jacobs, F.S. (1986) : The veterinarian and animal rights. JAVMA, 188(11):1265-1266.

Kronfeld, D.S., Parr, C.P. (1987) : Ecologic and symbiotic approaches to animal welfare, animal rights, and human responsibility. JAVMA, 191(6): 660-664.

Ladiges, W.C. (1992) : Alternatives to the use of conventional research animals in neoplasia research. JAVMA, 200(5): 674-676.

Landsberg, G. (1996) : Feline behavior and welfare. JAVMA, 208(4): 502-505.

- Luke, C. (1996) : Animal shelter issues. JAVMA, 208(4) : 524-527.
- Lieberman, J. (1957) : The Maximum Professional Usefulness of the Veterinarian. Vet. News, March-April: 11-15.
- McDermott, T.J. (1994) : Biotechnology : Ethics, Morality, and Consumer Acceptance. JAVMA, 204(10): 1622-1626.
- Miller, J. (1996) : The domestic cat: Perspective on the nature and diversity of cats. JAVMA, 208(4) : 498-502.
- Morton, D. (1992) : Docking of dogs: practical and ethical aspects. The Veterinary Record, October 3, 301-306.
- Morton, W.R. at all. (1995) : Development of a natural-habitat breeding facility for nonhuman primates. JAVMA, 206(4) : 469-475.
- O'Flynn, M.A., O'Dea, J.D. (1996) : The present state of national animal welfare policy. Australian Veterinary Journal, 73(4) : 121-124.
- Ott, R.S. (1995): The Natural Wrongs About Animal Rights and Animal Liberation. JAVMA, 207(8): 1023-1030.
- Quimby, F.W. (1995) : The role of attending veterinarians in laboratory animal welfare. JAVMA, 204(4):461-465.
- Remfry, J. (1996) : Feral cats in the United Kingdom. JAVMA, 208(4):520-523
- Richards, J.R. (1996) : Advances in feline health research: Impact of recent developments in vaccinology on feline welfare. JAVMA, 208(4):505-510.
- Rollin, B.E. (1990) : Animal Welfare, Animal Rights and Agriculture. J.Anim.Sci. 68: 3456-3461.
- Rollin, B.E. (1990) : Changing Social Ethics on Animals and Veterinary Medical Education. JVME, 17(1): 2-7, 1990.
- Schwabe, C.W. (1988) : Veterinary Medicine : Big Field, Small Profession Closing the Gap. JVME, 15(2): 34-39.
- Shadduck, J.A. (1996) : Observations on veterinarian education in Britain. JAVMA, 208(11): 822-825.
- Vice, T.E. (1995) : Private practitioner's perspective on animal research. JAVMA, Vol 206(4): 475-476.
- Whitney, R.A. (1992) : Research and development to enhance laboratory animal welfare. JAVMA, 200(5): 663-666.
- Zasloff, R.L. (1996) : Cats and their people: A (nearly) perfect relationship. JAVMA, 208(4): 512-516.

EK-9. TÜRKİYE'DE VETERİNER HEKİM ANDI

- Veteriner Hekimliği mesleğinin üyeleri arasına katıldığım şu anda, yaşamımı insanlık yoluna adayacağıma
- Meslek sahibi olmamda bana emeği geçenlere saygı ve minnettarlığımı koruyacağıma, sanatımı doğrulukla yapacağıma ve mesleğimi onurlandıracağıma
- Meslektaşlarımla ve görevim gereği ilişki kuracağım diğer iş ve meslek sahipleri ile tam bir anlayış ve işbirliği içinde çalışarak hayvan ve insan sağlığına hizmet edeceğime
- Hayvan sahiplerinin duygu ve düşüncelerine saygı duyacağıma, insan yaşamına özen göstereceğime
- Meslek ve sanatımın uygulanması sırasında öğreneceğim sırları açıklamayacağıma
- Bilimsel yöntemlere uyarak tedavi ve araştırma yapacağıma, yararsız yöntemlerden kaçınacağıma
- Hasta sahiplerinin ve görev götürdüğüm kişi ve kurumların politik ve sosyal eğilimlerini ve dinî inançlarını gözetmeksizin hizmet edeceğime şerefim üstüne söz verir, and içerim.

EK-10. ANKARA ÜNİVERSİTESİ VETERİNER FAKÜLTESİ ETİK KURUL YÖNERGESİ

Dayanak

1. Bu Yönerge 6343 sayılı kanunun 5., Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği'nin 6,17,26., Dünya Veteriner Hekimleri Birliği Meslekî Etik Yasası'nın 4/d, 9, 12. maddeleri, Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi, Helsinki Bildirgesi ile ulusal ve uluslararası düzeyde sağlık bilimleri etiğine ilişkin diğer düzenlemeler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Amaç ve Kapsam

2. Bu yönerge, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nin birimlerinde yapılacak olan bilimsel araştırma, yayın, sağlık hizmetleri uygulamaları ve eğitim-öğretim gibi temel etkinliklerde kullanılan yöntem ve materyaller ile ilgili minimum etik standartları saptamak, etik ilkeler doğrultusunda görüş bildirmek; gerektiğinde yeni ilkeler oluşturmak ve bunların uygulanmalarına ilişkin düzenlemeleri yapmak, Fakülte içinden ya da dışarıdan yapılacak araştırma ve yayın işlerine ilişkin başvurularda görüş bildirmekle yükümlü Etik Kurulun görevlerini ve çalışma biçimini belirlemek amacıyla düzenlenmiştir.

Kuruluş ve Üyelerin Nitelikleri

3. Etik Kurul, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi öğretim üyeleri arasından Fakülte Kurulu tarafından seçilecek temel bilimlerden 1, kliniklerden 1, laboratuvarlardan 1, zootekni ve hayvan besleme bölümünden 1 ve deontoloji biriminden 1 öğretim üyesi tarafından oluşturulur.

Etik Kurul üyeleri kendi aralarından bir başkan, bir başkan yardımcısı ve bir raportör seçerler.

Kurul, çalışmalarını alt kurullar oluşturarak yürütebilir. Gerektiğinde, konu ile ilgili başka uzmanların da görevlendirilmesini Dekanlık makamına sunabilir.

Üyelerin Görev Süresi

4. Etik Kurul üyeleri üç yıl için seçilir. Görev süresi biten bir üye yeniden seçilebilir. Bir takvim yılı içinde, izinsiz ve özürsüz olarak üst üste üç toplantıya katılmayan üyenin üyeliği düşer. Kurul üyeliğinden çekilme ve üyeliğin düşmesi Dekan onayının ilgiliye tebliği ile yürürlüğe girer. Boşalan üyelik için yeni üye seçilir.

Görev ve Sorumluluk

5. Etik Kurul, 2.madde çerçevesindeki görevlerini yerine getirir. Bu amaçla;
 - 5.1.Kendisine iletilen araştırma projelerini, protokolleri ve belgeleri inceler, değerlendirir ve en geç bir ay içinde görüşünü bildirir.
 - 5.2.Araştırmaların etik yönü ileri sürülerek yapılan başvurularda, gerekçesini belirterek araştırmaların durdurulması hususunu Dekanlık makamına sunar.
 - 5.3.Yeni ve yerleşmemiş teknolojilerin veteriner hekimliği alanındaki uygulamalarını değerlendirir, ilgililere sunar ve başvuru halinde denetler.
 - 5.4.Gerektiğinde yeni etik ilkeleri saptar ve bunların Etik Yönergesinde yer almasını sağlamak üzere Dekanlık makamına öneride bulunur.

Kurulun Çalışma Yöntemi

6. Etik Kurul, başkanın gündemli çağrısı üzerine toplanır. Kurul, aksine bir karar almadıkça, çalışmalarını üniversitelerdeki kurulların toplanma usul ve ilkelerine dayalı olarak yürütür. Alt kurullar kendilerine iletilen dosya üzerindeki çalışmalarını belirlenen süre içinde tamamlayarak, hazırladıkları raporu Etik Kurulda görüşülmek üzere başkana sunarlar.

Etik kurul, başkanın çağrısı üzerine en az üç üyenin katılımı ile toplanır.

Başkanın yokluğunda çalışmalar başkan yardımcısının yönetiminde yürütülür. Kurul, değerlendirmelerini dosya üzerinden yapar; gerektiğinde ilgili kişilerden yazılı veya sözlü bilgi alır.

Kararlar kurul üye tam sayısının yarısından bir fazlası ile alınır. Oy eşitliği halinde başkanın oyu yönünde karar verilir.

Raporların Hazırlanması

7. Her başvuru için ayrı bir dosya açılır. Gerektiğinde dosya ilgili grupta görüşülmek ve ön rapor hazırlanmak üzere süre belirlenerek alt kurula sevk edilir. Hazırlanan raporlar etik kurulda tartışmaya açıldıktan sonra oylanır ve kesin rapor kurul üyelerince imzalanır. Karara katılmayan üye "Karşı Oy" gerekçesini yazmak zorundadır.

İnceleme Yöntemi

8. Başvurular öncelikle ilgili mevzuat ve deontolojik yönleri ile ele alınır ve açıklığa kavuşturulur.

Etik Kurul, incelemeleri sırasında özellikle Türkiye'nin imza koyduğu uluslararası sözleşmeleri ve bildirgeleri gözönünde bulundurur. Belgelerde, bu bildirgelere uygunluk aranır. Ulusal veya uluslararası metinlerde düzenlenmemiş bir sorunla karşılaştığında bunu ilkeye bağlayabilir.

Raporun İçeriği

9. Raporda, etik değerlendirme, gerekçesi ile belirtilir. "Sonuç" kısmında, "Etik Kurul Yönergesinin İlkelerine Uyulmuştur." cümlesine yer verilir. Bu ifade "Etik Kurul Onayı" olarak kabul edilir.

Belgelerin İadesi

10. Etik Kurula aktarılmış sevk yazısı dışındaki bütün belgelerin asılları Dekanlık makamına geri verilir.

Araştırmacıların Sorumlulukları

11. Bu yönergenin 2. maddesi çerçevesinde yapılacak çalışmalarda araştırmacı-araştırmacıların etik kurallara ilişkin sorumlulukları eşittir.
- 11.1. Deney hayvanları üzerinde yapılacak olan araştırmalarda ve çok yönlü testlerde aşağıdaki hususlara uyulur;
- Hayvan deneyleri konusundaki kısıtlamalara uyulmalıdır.
 - Alternatif yöntemlerin geliştirilmesi için çaba harcanmalıdır.
 - Hayvan deneylerinin olumsuz ve belirsiz sonuçlarından iletişim sistemleri ve veri bankaları haberdar edilmelidir.
 - Hayvanlar üzerinde gereksiz deneyler yapılmamalıdır.
- 11.2. Araştırmacılar, sahip oldukları bilgileri hayvanların deneyler sırasında duyabilecekleri ıstırap ve endişeyi azaltacak ya da ortadan kaldıracak düzenlemeleri yapmak için kullanmalıdırlar.

- 11.3. Hayvan deneylerine katılan yardımcılarn eğitmlerini arttırmak, becerilerini ve bilgilerini hayvanların esenliği için kullanmalarını sağlamak araştıncılarn görevleri arasında görülmelidir.

Hayvan Deneyleri ile İlgili Etik İlkeler

12. Araştırma projelerinin hazırlanmasında ve uygulanmasında hayvan deneylerine ilişkin olarak aşağıdaki etik ilkeler dikkate alınmalıdır :
- 12.1. Etiğin "yaşama saygı" ilkesi her hayvan türü için de geçerli kabul edildiğinden bilimsel araştırmalarda kullanılması zorunlu olan deney hayvanlarına kötü uygulamalardan kaçınmak araştıncının başta gelen sorumlulukları arasında görülmelidir.
- 12.2. Araştırılan bilginin elde edilmesinde geçerliliği kanıtlanmış alternatif yöntemler varsa, hayvan deneyleri etik olarak uygun görülmemelidir. Daha önceden ayrıntılı olarak yapılmış deneyler tekrarlanmamalıdır.
- 12.3. Deney için en uygun hayvan modeli seğilmeli ve bilimsel sonucu verebilecek en az sayıda hayvan kullanılmalıdır.
- 12.4. Yeni bilgilerin elde edilmesini sağlayacak olan hayvan deneyleri, sağlık ve yaşam için faydası çok çabuk görülmeyecek olsa bile etik açıdan uygun görülmelidir.
- 12.5. Hayvanlara gereksiz acı ve ağrı verecek deneyler, uygun bir anestezi yöntemi uygulanarak yapılmalıdır.
- 12.6. Araştırmalar süresince kullanılan hayvanlara, türüne uygun şartlar hazırlanmalı; en iyi fizyolojik, psikolojik ve çevresel koşullar sağlanmalıdır. Bu amaçla Yönergenin 3. maddesi uyarınca oluşturulacak "Uzman Alt Kurulu" tarafından deney hayvanlarının, hayvan barınaklarının ve laboratuvarların nitelik ve kullanılmalarına ilişkin esaslar saptanarak, Dekanlığa bildirilir.
- 12.7. Denemeler sonunda, kullanılan hayvanlara sağlıklı yaşam koşulları sağlanmalıdır.
- 12.8. şiddetli ve sürekli ağrı çeken ya da normal yaşamını sürdüremeyecek duruma gelen hayvanlar ile çevresi için risk oluşturabilecek hayvanların en uygun yöntemle, acı duymayacak şekilde yaşamlarına son verilmelidir.

Araştırma İçin Başvuru

13. Araştırma projelerinde, deneysel çalışmalarda ve çok yönlü testlerde etik kurallara uygunluk esastır. Bu çalışmalarda Etik Kurul onayı alınması amacıyla araştıncı -araştıncılar başvuruda bulunabilir. Araştıncı başvuru yazısına ek olarak aşağıdaki bilgileri içeren protokolü eklemelidir.
- 13.1. Çalışmaya ilişkin olarak ;
- Çalışmanın adı, amacı ve gerekçeleri
 - Araştıncı- araştıncılarn adları, ünvanları, adresleri ve imzaları
 - Varsa destekleyen kuruluşun adı ve adresi,
 - Çalışmanın özeti
 - Çalışmayla ilgili daha önce yayımlanmış bilgiler
- 13.2. Çalışmada kullanılacak hayvanlara ilişkin olarak ;
- Deney hayvanlarının
- Tanımı ve sayısı
 - Araştırmaya dahil olma ölçütleri

- Araştırmadan ıkarılma lutleri
 - Araştırma suresi
 - Kontrol grupları ve kontrol suresi
 - Yapılacak klinik ve laboratuvar testleri
 - Çalışmaya son verme lutleri
 - Çalışma sonu deney hayvanlarına yapılacak işlem.
14. Araştırma projeleri, deneysel çalışmalar ve çok yönlü testler yanında; 2. madde çerçevesinde gerçekleştirilecek olan etkinliklerde de bu yönergede belirlenen etik ilkeler geçerlidir.
15. Yönergenin kabul tarihinden itibaren Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesinin tüm periyodiklerinde yayımlanacak olan hayvan deneylerine dayalı bilimsel makalelerde ve Fakültenin düzenlediği bilimsel toplantılarda sunulacak bildiri ve posterlerde "Etik Kurul Onayı Alınmıştır" veya "Etik Kurul kelerine Uyulmuştur" ifadesi yer almalıdır.

Etik Kurula başvurulmadan sunulacak olan bildiri ve posterler ile yayımlanacak makalelerde yer alacak olan "Etik Kurul kelerine Uyulmuştur" beyanından doğabilecek etik sorunların tüm sorumluluğu yazar-yazarlara aittir.

Yürürlük

16. Bu yönerge Etik Kurulun oluşturulmasıyla yürürlüğe girer. Yönerge hükümlerini Fakülte Dekanı yürütür.

ÖZGEÇMİŞ

İçel'in Silifke ilçesinde 1967 yılında doğdu. İlk ve ortaöğrenimini 1984 yılında Silifke'de tamamladı. Aynı yıl Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesine girdi. Fakülteden 1989 yılında mezun oldu. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanlığının açtığı sınavı kazanarak 1991 yılında Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Araştırma Görevliliğine atandı. Halen aynı Anabilim Dalında çalışmaktadır.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM BAKANLIĞI
DOKÜMAN YERİNE
ANKARA